

51203

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE İLE AVRUPA TOPLULUĞU ARASINDAKİ
GÜMRÜK BİRLİĞİ SÜRECİ
VE
TÜRK BEYAZ EŞYA SEKTÖRÜ**

**İŞLETME YÖNETİMİ
YÜKSEK LİSANS BİTİRME TEZİ
BATU AŞKIM BARIŞ**

TEZ DANIŞMANI : DOÇ.DR. TURAN YAY

İSTANBUL - 1996

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	1
------------	---

Birinci Bölüm

AVRUPA TOPLULUĞU 'NUN GELİŞİMİ ve KURUMSAL YAPISI

1. Giriş.....	3
2. Avrupa Topluluğu'nun Kuruluş Amaçları.....	3
3. Topluluğun Oluşumu ve Bugüne Kadar Olan Gelişiminde Önemli Tarihler.....	5
4. Avrupa Topluluğu'nun Kurumsal Yapısı.....	7
4.1. Temel Yapıyı Meydana Getiren Kurumlar.....	7
4.1.1. AT Konseyi : AT Bakanlar Konseyi.....	7
4.1.2. AT Komisyonu.....	9
4.1.3. Avrupa Parlamentosu.....	10
4.1.4. AT Adalet Divanı.....	12
4.2. Yardımcı Kurumlar.....	12
4.2.1. Sayıştay.....	12
4.2.2. Ekonomik ve Sosyal Komite.....	13
5. Avrupa Topluluğu'nda Ortak Politikalar.....	13
6. Gümrük Birliği : Avrupa Topluluğu'nun Temeli.....	14
7. Menşe Kuralı.....	15
8. Gümrük Birliği'ni Güçlendirici Ortak Politikalar.....	16
8.1. Ortak Dış Ticaret Politikası.....	16
8.2. Rekabet Politikası.....	18
8.2.1. Şirketlere Uygulanacak Kurallar.....	19
8.2.2. Sübvansiyonlar.....	20
8.2.3. Damping.....	21
8.3. Ortak Tarım Politikası.....	22
9. Gümrük Birliği'nin Etkileri.....	23

İkinci Bölüm
TÜRKİYE AVRUPA TOPLULUĞU İLİŞKİLERİ ve
GÜMRÜK BİRLİĞİ SÜRECİ

1. Giriş.....	24
2. Türkiye'nin AT'na Müracatından İtibaren Geçtiği Evreler veya	
Önemli Tarihler.....	24
2.1. Hazırlık Dönemi.....	25
2.2. Geçiş Dönemi.....	25
2.2.1. Katma Protokol.....	26
2.2.2. Türkiye-AT Ortaklığının Mali Yönleri.....	29
2.3. Son Dönem.....	30
3. Türkiye'nin AT'na Tam Üyelik Başvurusunun Nedenleri.....	33
4. Gümrük Birliği'nin Uygulamadaki Durumu.....	35
4.1. AT'nun Yerine Getirdiği Yükümlülükler.....	35
4.2. Türkiye'nin Yerine Getirdiği Yükümlülükler.....	36
5. Gümrük Birliği'nin Oluşumu Konusunda Son Dönemdeki	
Gelişmeler.....	36
5.1. Lizbon Zirvesi.....	36
5.2. Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Toplantısı-1992.....	37
5.3. 1993 Yılı İthalat Rejimi.....	37
5.4. Kopenhag Zirvesi.....	37
5.5. Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Toplantısı-1993.....	38
5.6. 1994 Yılı İthalat Rejimi.....	39
5.7. Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Toplantısı-1994.....	39
5.8. 1995 Yılı İthalat Rejimi.....	40
5.9. Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Toplantısı-1995.....	40
5.9.1. Gümrük Birliği Karar Metni.....	40
5.9.2. Ortaklık İlişkisinin Diğer Alanlarda Güçlendirilmesine Yönelik	
İlkeleri Belirleyen Tavsiye Kararı.....	41
5.9.3. Mali İşbirliği Deklasyonu.....	41

6. Gümrük Birliği'nin Oluşması ile İlgili Sorunlar.....	42
6.1. Tam Üyelik Gerçekleşmeden Önce Gümrük Birliği Sorunu.....	42
6.2. Gümrük Birliği'nin Kapsamı ve Mevzuat Uyumu Sorunu.....	42
6.3. Koruma Önlemleri.....	43
6.4. Mali Destek Sorunu.....	45

Üçüncü Bölüm

GÜMRÜK BİRLİĞİ ve TÜRK İMALAT SANAYİİ

1. Giriş.....	46
2. Türk İmalat Sanayinin AB Üreticileri İle Rekabet Gücü.....	46
3. Türkiye'nin Rekabet gücünün Belirleyicileri.....	47
3.1. Maliyetler.....	47
3.2. Verimlilik.....	48
3.3. Karlılık.....	49
3.4. Devlet Rolü.....	49
4. Gümrük Birliği'nin İmalat Sanayine Olası Yararları.....	49
5. Gümrük Birliği'nin İmalat Sanayine Getireceği Olası Sorunlar.....	50
6. Teşvik Sisteminin AB İle Uyumunun İmalat Sanayi Üzerindeki Etkileri.....	51
7. Gümrük Birliği Türk İmalat Sanayinin Girdi Temini Üzerindeki Etkileri.....	52
8. Gümrük Birliği'nin İç Pazara Etkisi.....	52
9. Gümrük Birliği'nin Türkiye İhracatına Etkileri.....	53
10. Gümrük Birliği'nde İmalat Sanayi Sektörünün Olumsuz Etkilenmemesi İçin Uygulanması Gerekli Hazırlık Programı.....	53

Dördüncü Bölüm
GÜMRÜK BİRLİĞİ'NDE TÜRK BEYAZ EŞYA SEKTÖRÜNÜN
DURUMU VE GELECEĞİ

1. Giriş.....	58
2. Sektörün Tanımı.....	58
3. Ürün Tanımı.....	58
4. Dünyada ve Türkiye'de Beyaz Eşya Sektörünün Gelişimi.....	59
4.1. Dünyada Beyaz Eşya Sektörü.....	59
4.2. Türkiye'de Beyaz Eşya Sektörü.....	61
5. Beyaz Eşya Sektöründe Üretim	62
5.1. Teknolojik Gelişmeler ve Beyaz Eşya Sektörü.....	62
5.1.1. Dünyadaki Teknolojik Gelişmelerin Beyaz Eşya Sektörü	
Üzerindeki Etkileri.....	62
5.1.2. Türkiye'deki Beyaz Eşya Sektöründe Teknolojik Durum.....	62
5.1.3. Çevre İle İlgili Çalışmalar.....	63
5.2. Üretim Yöntemi.....	64
5.3. Mevcut Kapasite ve Kullanımı.....	65
5.4. Ürün Standartları ve Kalite Kontrolü.....	65
5.4.1. İSO 9000 veya EN 29001 Normları.....	65
5.4.2. CE Markası ve Beyaz Eşya Sektörü.....	67
5.4.3. Yeşil Nokta.....	69
5.4.4. Çevre Koruma Meleği.....	70
6. Ürün Bazında Beyaz Eşya Sektörünün Değerlendirilmesi.....	70
6.1. Buzdolabı.....	71
6.2. Çamaşır Makinası.....	71
6.3. Bulaşık Makinası.....	73
6.4. Fırın.....	74
6.5. Elektrik Süpürgesi.....	76
6.7. Küçük Ev Aletleri.....	76

7. Türk Beyaz Eşya Sektöründe Dış Ticaret.....	77
7.1. İhracat.....	77
7.2. İthalat.....	79
8. Gümrük Birliği Açısından Beyaz Eşya Sektörü.....	81
9. Beyaz Eşya Sektörü Sorunları.....	82
10. Türk Beyaz Eşya Sektörünün Avantaj ve Dezavantajları.....	83
10.1. Türk Beyaz Eşya Sektörünün Son Yıllara Kadar Koruduğu Avantajları.....	83
10.2. Türk Beyaz Eşya Sektörünün Dezavantajları.....	84
11. Gümrük Birliği'nde Beyaz Eşya Sektörü İçin Alınması Gerekli Önlemler.....	84
Sonuç.....	86
Kaynakça.....	89

GİRİŞ

1963 Ankara anlaşması ve 1971 Katma Protokol ile temelleri atılan Gümrük Birliği, Türkiye için yeni bir süreç başlatmıştı.

Amaç olarak iktisadi kalkınmayı hızlandırma, istihdam seviyesi ve yaşam şartlarının iyileştirilmesini sağlama gerekliliği ile taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi hedefleyen Türkiye, bu sürecin içine 1964 yılında fiilen girmiştir. 1923-1932 yılları arasında yeni devletin kuruluşu, 1932 yılında devletin öncülüğünde başlayan sanayileşme ve kalkınma ve 1946'da çok partili demokrasiye geçişi içeren 33 yıllık dönem sonrası başlayan bu süreç, Türkiye için ekonomik ve politik alanlarda; ticari, hukuki ve sosyal devrimler ile belirli normlara ulaşması gereken bir dönem olmuştur.

Tezimizde, tam üyeliği hedef olarak görülen Avrupa Topluluğu'nun tanıtımı ve Türkiye ile olan geçmiş ve güncel ilişkilerinden yola çıkarak, Gümrük Birliği süreci içinde, Türk İmalat Sanayinin ve yine güncel bir dalı olan Beyaz Eşya Sektörünün içinde bulunduğu durumun, süreç içinde karşılaşılabilecek sorunların ve bu sorunların çözümü konusunda alınması gerekli önlemlerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Dört ayrı bölümden oluşan tezimizde birinci bölümde, Gümrük Birliği'ne zemin hazırlayan Avrupa Topluluğu'nun oluşum ve gelişim süreçleri, kurumsal yapısı, ekonomik ve ticari anlamda Avrupa Birliği'nin bir parçasını oluşturan Gümrük Birliği'nin genel iç yapısı incelenmiştir.

İkinci bölümde, Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na müracaatından itibaren, geçtiği evreler, Topluluk ile ilişkileri ve Gümrük Birliği süreci ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, Türk İmalat Sanayi sektörünün iç ve dış pazarlarda rekabet gücü, karşılaşılabilecek olası sorunlar ve bu sorunlara karşı alınması gerekli tedbirler üzerinde durulmuştur.

Türk Beyaz Eşya sektörünün ele alındığı son bölümde ise, Gümrük Birliği süreci içinde, sektörün durumu ve geleceğinin genel olarak ve ürün bazında değerlendirmesi yapılarak, 2000'li yıllara yaklaşırken, sektörün karşı karşıya olduğu sorunları ve bu sorunların aşılmasına yönelik çözüm önerileri ele alınmıştır.

Gümrük Birliği Sürecinde Beyaz Eşya Sektörünün durumu ve geleceği üzerine yaptığımız bu çalışma, konunun çok güncel olması nedeniyle kıt olan akademik kaynaklar çerçevesinde incelenmeye alınmıştır.

<<Birinci Bölüm>>

AVRUPA TOPLULUĞU 'NUN GELİŞİMİ ve KURUMSAL YAPISI

1. Giriş

Avrupa Topluluğu, 1951 yılında ilk aşamada amaçları aynı olan altı Avrupa ülkesinin (Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya, Lüksemburg) anlaşmaları sonucu oluşan, 1973 yılında İngiltere, İrlanda ve Danimarka 'nın katılması ile dokuzlu, 1981 yılında Yunanistan 'ın katılması ile onlu, 1986 yılında İspanya ve Portekiz 'in katılmaları ile onikili ve son olarak 1995 yılında Avusturya, İsveç ve Finlandiya 'nın katılmaları ile onbeş ülkeden oluşan ve Gümrük Birliği'ne zemin hazırlayan birlik, tüm temel kurumları ile bir bütündür.

1993 yılında Maastricht anlaşmasının yürürlüğe girmesi ile adını alan, ekonomik bütünleşme sürecinde, Avrupa para birliğinin kurulması, Federal yapının güçlendirilmesi, ortak dış siyaset, ortak güvenlik politikası uygulaması, iç işlerinde ve adalet işlerinde işbirliği sonucu varılacak Siyasi Birliğin izlediği bu anlayış, Gümrük Birliği'ni güçlendirici ve ortak pazar oluşturucu yaptırıma sahiptir. (1)

Avrupa Topluluğu'nun yapısal gelişiminin incelendiği bu bölümün, Gümrük Birliği'nden sonra, Batı entegrasyonu kapsamında Türkiye ile Avrupa Topluluğu ilişkilerini güçlendirme ve tam üyeliği gerçekleştirmeye yönelik izlenmesi gerekli politikalara ışık tutabilecek unsurları ortaya çıkarması düşünülmüştür.

2. Avrupa Topluluğunun Kuruluş Amaçları

İkinci Dünya Savaşından sonra Sovyetler Birliği güdümündeki Doğu Bloku, askeri ve siyasal bakımdan oldukça güçlü bir konuma gelmişti.

(1) Haluk Ceyhan, *İşletmeler yönünden Türkiye Avrupa Birliği*, G.B., 1994, s.17

Sovyetler Birliği'nin batıya doğru yayılması, bu blokun yanında yer alan ve savaştan her yönden yıkılmış olarak çıkan Avrupa ülkelerini rahatsız etmeye başlamıştı.

Yine aynı dönemlerde Marshall yardımı adı altında Avrupa'ya akan Amerikan sermayesinin, kendilerini giderek ABD 'ne bağımlı hale getireceğini görmeye başlayan Avrupa ülkeleri, Avrupa kaynaklı yeni bir sermaye piyasası luşturmanın rasyonel bir hedef olacağı kanısına varmışlardı. Bu hedefle hem savaşın yıkıntılarını temizleyecek güçlü bir Avrupa, hem de bu büyük pazarın yaratacağı canlılıktan da faydalanılarak güçlü bir birlik oluşturulabilecekti.(1)

Avrupa Topluluğu'nun ana amacını üye olan Avrupa ülkelerinin ekonomik ve siyasal birlik içinde bütünleşmelerini sağlamak oluşturuyordu. Bunun için Roma anlaşmasının ikinci maddesinde de belirtildiği gibi topluluğu'nun görevini, bir Ortak Pazarın kurulması ve üye olan ülkelerin ekonomi politikalarının zamanla birbirine yakınlaştırılması ve böylece tüm topluluk üye ülkelerinde, ekonomik etkinliklerin uyumlu gelişmesini, sürekli ve dengeli yayılmasını, istikrarın artmasını, topluluk ülke halkları hayat seviyesinin yükseltilmesini sağlamak ve ülkeler arasında daha sıkı bir işbirliğini geliştirmektir.

Bu amaca ulaşabilmek için Avrupa ülkeleri tarafından yerine getirilmesi gerekli görülen hususlar aşağıdaki gibi sıralanabilir: (2)

- a) Üye devletler arasında malların giriş ve çıkışlarında gümrük tarifelerinin, miktar kısıtlamalarının ve diğer bütün eş etkili tedbirlerin kaldırılması,
- b) Üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük ve ticaret politikalarının belirlenmesi,
- c) Üye devletler arasında kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımını kısıtlayan faktörlerin giderilmesi, Tarım sektöründe ortak bir politikanın belirlenmesi,
- e) Ulaşım alanında ortak bir politikanın oluşturulması,
- f) Topluluk içinde rekabeti bozucu uygulamalara başvurulmaması,

(1) TBMM Enformasyon Merkezi Dergisi, **Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye**, Mart 1995, S.3

(2) Rıdvan Karluk, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 1995, S.20

- g) Üyelerin ekonomi politikalarının koordinasyonunu ve ödemeler dengesindeki açıklarını gidermeyi sağlayacak yöntemlerin uygulanması,
- h) Milli mevzuatların birbirine yaklaştırılmasının sağlanması,
- l) İşçilerin istihdam imkanlarının iyileştirilmesi ve hayat seviyelerini yükseltmek için bir Avrupa sosyal fonunun oluşturulması,
- j) Yeni kaynakların bulunması yolu ile Topluluğun ekonomik gelişmesini kolaylaştırmaya yönelik bir Avrupa Yatırım Bankasının kurulması,
- k) Ticareti arttırma, ekonomik ve sosyal gelişme çabasını ortaklaşa sürdürmek amacı ile deniz aşırı ülke ve bölgelerin birleştirilmesi.

3. Topluluğun Oluşumu ve Bugüne Kadar Olan Gelişiminde Önemli Tarihler

9 Mayıs 1950 - Robert SCHUMAN Deklasyonu

25 Mayıs 1950 - 6 Batı Avrupa Devletinin Deklasyon Esası üzerine görüşmelere başlaması.

15 Şubat 1951 - Avrupa Savunma Birliği kurulması için Belçika, Fransa, İtalya, Lüksemburg ve Almanya'nın Paris toplantısı

18 Nisan 1951 - Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu kuran anlaşmanın Paris'te imzalanması

27 Mayıs 1952 - Paris'te,Avrupa Savunma Topluluğu anlaşmasının imzalanması

25 Temmuz 1952- Paris anlaşmasının yürürlüğe girmesi (Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunun Kurulması)

10 Ağustos 1952 - AKÇT'yi yönetecek olan AKÇT yüksek otoritesinin çalışmaya başlaması

30 Ağustos 1954 - Fransız Paramentosunun, Avrupa Savunma Topluluğunu reddetmesi

25 Mart 1957 - Roma'da Avrupa Ekonomik Topluluğunu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu kuran anlaşmaların imzalanması

1 Ocak 1958 - AET'nin ve EURATOM'un kurulması

29 Haziran 1962- Ortak Tarım Politikasının temel kurallarının yürürlüğe girmesi

1 Temmuz 1965 - Tarım sektörünün finansmanı konusunda AET komisyonu ile ihtilafa düşen Fransa'nın, AET toplantılarına katılmayarak başlattığı Boş Sandalye Krizi

29 Ocak 1966 - Fransa, AET komisyonunun yetkilerinin artırılması eğilimini önleyerek, üye devletlerin üstünlüğü ve üye devletlerin çıkarları sözkonusu olduğunda çoğunluk yerine oy birliği ile karar alınması prensibini kabul ettirdi.

1 Temmuz 1967 - Toplulukların organlarının birleştirilmesi anlaşmasının yürürlüğe girmesi. Bu durumda üç topluluk Avrupa Toplulukları adını alıyor ve her üçü için tek Konsey, tek Komisyon ve tek Parlamento oluşturuluyordu.

1 Temmuz 1968 - Gümrük Birliğinin kurulması
Roma anlaşmasında öngörülen programdan bir buçuk yıl önce Gümrük Birliğinin kurulması

22 Nisan 1970 - Üye ülkelerin, Topluluğa öz finansman kaynağı öngören ve Parlamento'nun bütçe üzerindeki yetkilerini artıran Lüksemburg anlaşmasını imzalamaları

1 Ocak 1973 - İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın katılımı ile topluluğun dokuz üyeli bir guruba genişlemesi

10-11 Mart 1975 - AT Devlet ve Hükümet Başkanlarının Dublin'de ilk Avrupa Konseyi Toplantısında biraraya gelmeleri

13 Mart 1979 - Avrupa Para sisteminin kurulması ve ECU para biriminin belirlenmesi

7-10 Haziran 1979 - bütün AT seviyesinde " Doğrudan Avrupa Parlamentosu seçimlerinin" yapılması

1 Ocak 1981 - Yunanistan'ın katılımı ile topluluğun on üyeye ulaşması

1 Ocak 1986- Topluluğa İspanya ve Portekiz'in katılımı

1 Temmuz 1987 - Avrupa parlamentosunun yasama yetkilerini genişleten ve 1 Ocak 1993'te "sınırsız büyük pazarın" kurulmasını öngören Avrupa Tek Senedinin yürürlüğe girmesi

14 Haziran 1990 - Fransa, Almanya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında sınırların ve kontrollerin kaldırılması ile ilgili anlaşmanın imzalanması

7 Şubat 1992 - Topluluğu Birliğe götüren MAASTRICHT ANLAŞMASININ (Birlik Anlaşması) imzalanması

1 Ocak 1993- Avrupa Tek Pazarının kurulması

1 Kasım 1993- Maastricht Anlaşmasının yürürlüğe girmesi (Avrupa Birliğinin Kurulması)

4. Avrupa Topluluğunun Kurumsal Yapısı

Üç Avrupa Topluluğu (AKÇT, AET ve EURATOM) organlarının 1 Temmuz 1967'de birleştirilmesi ve AT Sayıştayının kurulması sonucunda, Topluluktaki örgütlenme, ayrı bir tüzel kişiliği olan Avrupa Yatırımlar Bankası dışında, temel yapıyı meydana getiren ve yardımcı kurumlar olmak üzere sekiz esastan oluşmaktadır. (1)

4.1. Temel Yapıyı Meydana Getiren Kurumlar

4.1.1. AT Konseyi : AT Bakanlar Konseyi

Topluluk Politikalarının en yüksek seviyede ele alınması ve ciddi sorunların çözülebilmesi amacı ile 1974 yılında üyeler, devlet ve hükümet başkanları zirve toplantısında buluşmaya başlamışlardır. Bu toplantının altı ayda bir yapılar hale

(1) Ceyhan, S.23

gelmesi, zirvenin kurumsallaşarak, Avrupa Konseyi adını almasını gerektirmiştir.

Avrupa Konseyi, bugüne kadar tüm hayati sorunların görüşüldüğü en yüksek organdır.

Konsey, birliğin ekonomi politikaları ile üye devletlerin ekonomi politikalarının birbirine uyumu konusundaki çalışmalarda koordinasyonun sağlanması görevini üstlenmektedir. (1)

AT Konseyi, Parlemlenter demokrasilerdeki varolan parlamentonun yetkilerine eşdeğer yetkilere sahip olduğundan, Topluluğun yasama ve karar alma organıdır. Konsey'de her ülkenin bir sandalyesi vardır ve genellikle dışişleri bakanlarından oluşur. Ayrıca görüşülecek konunun özelliğine göre ilgili bakanlıklar da oluşturulabilir. Bu durumda Konsey, Konseyi temsil eden bakanların uzmanlık alanlarına göre adlandırılır. (2)

Konsey, karar alma sürecinde Avrupa Topluluğu Komisyonu tarafından hazırlanan tasarıları ele alır ve yasallaşmasını sağlar. Bu süreç içinde Avrupa Parlemlentosu değişiklik önerisinde bulunsa bile kesin karar Konsey'e aittir.

Bu bağlamda, Konseyin Topluluğu şekillendiren, yöneten ve dış politikasını belirleyen organ olduğu söylenebilir.

Bakanlar Konseyi kararlarını basit çoğunluk, nitelikli çoğunluk ve oy birliği ile almaktadır. Nitelikli çoğunluk gerektiren konsey kararlarında üyelerin oyları, ülkelerin ekonomik, politik durumları ve nüfuslarına göre belirlenen aşağıdaki ağırlıkları ile değerlendirilir. (3)

Almanya, Fransa, İtalya, İngiltere : 10'ar oy

İspanya : 8 oy

Belçika, Yunanistan, Hollanda, Portekiz : 5'er oy

Avusturya, İsveç : 4'er oy

Danimarka, Finlandiya, İrlanda : 3'er oy

Lüksemburg : 2 oy

(1) TÜGİAD, **Avrupa Birliği ve Gümrük Birliği**, İstanbul, Ekim 1994, S.7

(2) Erol Manisalı, **Gümrük Birliği'nin Siyasal ve Ekonomik Bedeli**, 1995, S.26

(3) Manisalı, S.27

Bu sistemde basit çoğunluk 44 oy, nitelikli çoğunluk 62 oy gerektirmektedir. 26 azınlık oyu, kararı bloke etmeye yeterlidir. Çeşitli büyüklükteki üyelerin ekonomik ve siyasi ağırlıkları arasında denge sağlama özelliğinden dolayı bu yöntem kullanılır.

Konsey çalışmalarının yürütülmesi ve üye ülkelerin ortak tutumlarının tanımlanması amacı ile, Bakanlar Konseyi'ne yardımcı organ olarak çalışan komiteler kurulmuştur. Bunların başında Konsey çalışmalarını hazırlamak ve kendisine verilecek görevleri yerine getirmek üzere, üye ülkelerin birlik içindeki Büyükelçi Daimi temsilcilerinden oluşan COREPER (Daimi Temsilciler Komitesi) gelmektedir. Müzakerelerin ön hazırlığını yapan ve faaliyetlerini düzenleyen bu organda gündemdeki konular öncelikli olarak görüşülür ve sonuç alınamaması durumunda Konsey'de görüşülmesine karar verilir. (1)

4.1.2. AT Komisyonu

Birliğin Yürütme organı niteliği taşıyan Komisyon 19 üye ve 23 genel müdürden oluşmaktadır. Başkanı başbakan, üyeleri de bakan statüsü taşıyan komisyon teşkilatı bakanlık teşkilatı, gibi işlemektedir. Dört yıl için seçilen komisyonda büyük ülkeler (Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, İspanya) ikişer üye, küçük ülkeler tek üye ile temsil edilirler. Komisyon Başkanı, üyeler içinden iki yıllık bir süre için seçilir. Avrupa Topluluğunu kuran anlaşmaların bekçisi konumundaki Komisyon, anlaşmaların yerine getirilip getirilmediğini denetlemek görevi nedeniyle, AT kurumsal yapısının en önemli organı niteliğindedir. (2)

Komisyonun Roma Anlaşması ile belirlenen görevleri;

- Anlaşma hükümlerinin ve hükümler uyarınca alınmış kararların uygulanmasını gözetmek
- Anlaşma kapsamına giren tüm konularda öneride bulunmak ve görüş bildirmek

(1) TBMM Enformasyon Dergisi Merkezi, S.5

(2) TBMM Enformasyon Dergisi Merkezi, S.6

- Anlaşmada belirlenen koşullar dahilinde, Konseyin ve
Parlementonun eylemlerinin oluşmasına katılmak

- Konsey kararının uygulanması için Konsey'in vereceği yetkileri
kullanmak şeklinde ifade edilebilir.

Komisyon, Parlamento tarafından denetlenmektedir. Güvensizlik oyu ve
gensoru önergesi ile görevden düşürülebilmektedir. (1)

4.1.3. Avrupa Parlamentosu

İlk kez 1952'de toplanan parlamento 78 üyeli AKÇT ortak parlamentosudur.
Avrupa Topluluğunun oluşumundan sonra bu ortak parlamentonun 1958 yılında
ünvanı Avrupa Toplulukları Parlemlenterler Meclisi olmuş ve ulusal
parlemlentolarca 142 üye tayin edilmiştir. 1979 yılında 410 üyenin doğrudan
seçimleri yapılmış ve üye sayısı Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in katılmaları ile
518'e, 1994'de Alman üyelerin sayılarının artması ile 567'ye , daha sonra İsveç,
Finlandiya ve Avusturya'nın katılımı ile 626 'ya çıkmıştır. (2)

Parlamento üç şehirde faaliyet göstermektedir. Genel kurullar Strasburg'da
yapılmaktadır. İlave genel kurulların yapıldığı ihtisas komisyonu toplantıları
Brüksel'de yapılmaktadır. Parlemlentonun idari personelinin büyük bir kısmı
Lüksemburg'da yerleşmiş bulunmaktadır.

Parlemlentoda üyelere ulusal grup yerine siyasal eğilimler doğrultusunda
grup oluşturma hakkı tanınmaktadır. Bu yönde oluşturulan siyasal gruplar aşağıdaki
gibidir. (3)

PES: Sosyalist Grup (Sosyalistler ve sosyal demokratlardan
oluşmaktadır.)

EPP: Avrupa Halk Partileri Grubu (Hıristiyan demokrat ve sosyal
katoliklerden oluşmaktadır.)

(1) TÜGIAD, S.7

(2) Manisalı, S.28

(3) TBMM Enformasyon Dergisi, S.6

LDR: Liberal, Demokratik ve Reformcu Grup (liberaller)
EDA: Avrupa Demokratik İttifakı (Fransız Gaullist- RPR
milletvekilleri tarafından oluşmaktadır.)
RBW: Gökkuşakı Grubu (Bölgeciler ve diğer ufak partiler)
Yeşiller Grubu (Çevreciler)
LU: Avrupa Sol Birlik Grubu (Komünistler)
ER: Avrupa Sağ Grubu (Aşırı Sağ partilerden oluşmaktadır.)
NA: Bağımsızlar

Avrupa Birliği Parlemanın temel karar alma organları; başkan ile başkan yardımcılardan oluşan divan, divan üyeleri ve yukarıda belirttiğimiz siyasi grupların liderlerinden oluşur. Bir başka deyişle, karar alma organları genişletilmiş başkanlık divanıdır. Bu organlar, komisyondan gelen raporları değerlendirerek katılan komisyon üyeleri tarafından tartışılıp oylanması ile birlik politikalarının tartışılıp oylandığı genel görüşmelerin yer aldığı genel kurulun gündemini belirlerler.

AT parlemanın temel görevlerini; topluluk mevzuatının oluşturulmasındaki yasama sürecine katılma, Birliğin bütçesinin konsey ile işbirliği içinde saptanması, konsey ve komisyonda paylaşılan yasama ve yürütme yetkilerini demokratik şekilde denetlemek oluşturmaktadır. Parlamento, Konsey ve komisyonu denetleme yetkisini bu organlara yönelttiği yazılı ve sözlü sorular ve genel görüşme talepleri yolu ile yerine getirmektedir. AB, bütçesinin bazı kalemlerinde ayarlama yapma yetkisine sahiptir. Üçte iki çoğunlukla komisyonu görevden alabilir.

Maastricht anlaşması ile parlemanın yasama yetkisi ortak karar alma prosedürü ile artırılarak Parlemanın AB içindeki yeri sağlamlaştırılmıştır. Ancak parlamento konseyin ortak tutumunu değiştirmeye veya reddetmeye karar verirse parlamento ve konsey anlaşmaya varabilmek için uzlaşma komitesinde bir araya gelirler. Uzlaşmaya varılmadığı sürece öneri benimsenmez. Böylece yasama sorumluluğu parlamento ve konsey arasında paylaşılmış olur.

4.1.4. A.T. Adalet Divanı

Adalet Divanı, Avrupa Birliği'nin en yüksek hukuksal organı niteliği taşımaktadır. 1.1.1995 tarihinde yeni üyelerin katılımı ile bu tarihe kadar 13 olan görevli yargıç sayısı 16'ya çıkmıştır. Fakat her durumda karar alınabilmesi için bu sayı 15'e indirilmiştir. Divanda 15 yargıca yardımcı olmak üzere altı savcı bulunur. Savcıların da yargıçların sahip oldukları niteliklere sahip olmaları gerekir. Her üye ülke altı yıllık bir süre için yargıç atar. Adalet divanı tek dereceli yargı organı olması nedeni ile alınan kararların temyizi mümkün değildir. Adalet divanının kararını uygulamak üzere bulunan Ulusal mahkemenin, kararın geçerliliğini tartışma hakkı yoktur. Bu bağlamda, Türkiye'nin de Gümrük Birliğine girmesi halinde alınan kararlara uymak zorundadır. (1)

Adalet Divanının başlıca görevleri;

- Topluluk hukukunu yorumlamak ve uygulamak
- Topluluk kurumlarının kararlarının anlaşmalara uygunluğunu sağlamak
- Üye ülkelerin yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlamak
- Topluluk kurumları ile üyeler arasında veya üyelerin kendi aralarında çıkan anlaşmazlıklara çözüm bulmaktır. (2)

4.2. Yardımcı Kurumlar

4.2.1. Sayıştay

Sayıştay görevi AB'nin ve bağlı kuruluşların gelir ve harcamalarını incelemek, bunların yasalara uygun şekilde yürütülmesini sağlamak amacı ile kurulan bir mali denetim organıdır. Her ülkeden bir üye olmak üzere toplam 15 üyesi, Konsey tarafından Avrupa Parlamentosunun görüşü ile altı yıl için seçilirler.

(1) Manisalı, S.30

(2) Ceyhan, S.27

4.2.2. Ekonomik ve Sosyal Komite

Danışma nitelikli komite olan Ekonomik ve Sosyal Komite, ekonomik ve sosyal yaşamın çeşitli kesimlerinin (işverenler, çalışanlar ve çıkar grupları) temsilcilerinden oluşmaktadır. Toplam üye sayısı 222'dir. AT konseyi ve AT komisyonu kararlarını alırken komitenin görüşlerini almak zorundadır. Komite yukarıdaki üç gruptan eşit sayıda üyeden oluşur.

5. Avrupa Topluluğunda Ortak Politikalar

Bütünlüğün oluşturulabilmesi için uygulanması gereken ortak politikalardan bazıları topluluğu oluşturan anlaşmalarda belirtilip esasları belirlenirken, bazı politikalar da uygulamalarda ihtiyaç dahilinde ortaya çıkmıştır. (1)

Gerekliliği olan ortak politikalar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Ortak Tarım Politikası
- Ortak Tarımsal Yapı Politikası
- Ortak Balıkçılık ve Deniz Politikası
- Ortak Ekonomi Politikası
- Ortak Dış Ticaret Politikası
- Ortak Ulaştırma Politikası
- Ortak Demiryolu Taşıma Politikası
- Ortak Deniz Taşıma Politikası
- Ortak Havayolu Taşıma Politikası
- Ortak Karayolu Taşıma Politikası
- Bölgesel Politika
- Konjonktür Politikası
- Mali ve Parasal Politika
- Ekonomik ve Parasal Politika

(1) Ceyhan, S.28

- Ticaret Politikası
- Sanayi Yapısı Politikası
- AKÇT Ticaret Politikası
- AKÇT Demir-Çelik Politikası
- Enerji Politikası
- Nükleer Enerji Politikası
- Yapısal Değişmeler ve Ticaret Politikası
- Rekabet Politikası
- Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Politikası
- Sosyal ve İstihdam politikası
- Çevre Politikası
- Eğitim Politikası

6. Gümrük Birliği : Avrupa Topluluğu'nun Temeli

Avrupa topluluğu, Roma anlaşması ile, üzerine Ortak Pazarı gerçekleştirmeye yönelik politikaların da ekleneceği bir Gümrük Birliği temeli üzerine kurulmuştur.

GATT tarafından serbest ticaret ilkesine bir ayrıcalık olarak kabul edilen Gümrük Birliği; iki ya da daha fazla ülkenin kendi aralarında yaptıkları karşılıklı mal ithalatında, her türlü gümrük vergilerinin, gümrük vergilerine eş etkili vergilerin (fon, harç, resim v.s.) , miktar kısıtlamalarının, miktar kısıtlamalarına eş etkili önlemlerin (ticari-teknik engeller, standartların uyumlaştırılması, idari tedbirler) kaldırılması ve topluluk dışı ülkelere yapılacak ithalatta dış gümrük tarifesi OGT uygulanmasını içermektedir.

Roma antlaşmasınının 9. maddesinde de belirtilen ilke aşağıdaki gibidir.

“Camia, eşya mübadelelerinin tamamına şamil olan ve üye devletler arasında ithalat ihracatta alınan gümrük resimler ve gümrük resmi tesirini haiz

bilcümle vergileri meneden ve üyelerin üçüncü ülkelerle münasebetlerinde müşterek bir gümrük tarifesinin tatbikini gerekli kılan bir gümrük birliği üzerine müessesidir.” (1)

Bu ortak Gümrük Tarifesi, üye ülkelerin 1 Ocak 1967 tarihi itibari ile uyguladıkları gümrük hadleri aritmetik ortalaması olarak saptanmıştır. Ortalama %12.5 olan seviyeye varmak için Fransa, İtalya gibi korumacı ülkeler gümrüklerini indirirken, Almanya ve Benelux ülkeleri biraz yükseltmişlerdir. Daha sonraki yıllarda, GATT toplantıları sonucu birkaç kez indirilerek, 1992-1993 'deki ortalama % 4,7 seviyesine düşürülmüştür. (2)

7. Menşe Kuralı

Dış ticarete gümrük vergilerinin ve diğer ticari önlemlerin ithal edilen tüm mallara aynı şekilde uygulandığı taktirde, malın menşe belirlenmesinin gümrük işlemleri bakımından önemi yoktur. Fakat belirli ülkelere ithalat avantajları tanınması durumunda tercihli gümrük vergisi düzenlemelerinin uygulanması açısından malın menşenin bilinmesi önem taşımaktadır. Çünkü bu tür avantajlı durumlara haiz olmayan ülkelerin, ihracatlarını bu ülkeler üzerinden yapabilmeleri için önlem amaçlı menşe belirlenmesi gerekli olmaktadır.

Bu durumda topluluk içine topluluk dışından gelen bir sanayi ürünü, bir Gümrük Birliği olan Avrupa Topluluğunun neresinde olursa olsun, AT topraklarına girerken Ortak Gümrük Tarifesi ve /veya tercihli rejime ve belli ortak usullere göre menşei tespit edilerek gümrüklenir. Böylece bu yabancı sanayi ürünü, AT gümrük Birliği içinde AT Menşeli mal gibi işlem görür, yani topluluk içinde serbest dolaşımdadır. Topluluk dışına ihraç edileceği zaman topluluk çıkışlı olarak işlem görür ve AT'nin avantajlarından yararlanır. (3)

(1) Murat Berk, *Avrupa Topluluğu ve Türkiye Gümrük Birliği Raporu*, İstanbul, 1993, S.18

(2) Ceyhan, S.39

(3) Ceyhan, S.40

8. Gümrük Birliğini Güçlendirici Ortak Politikalar

Roma Antlaşması ile Gümrük Birliğini güçlendirici Büyük Avrupa Pazarını (Ortak Pazar) kuracak bazı ortak politikalar öngörülmüştür.

8.1. Ortak Dış Ticaret Politikası

AT' da Ortak Ticaret Politikası Roma antlaşması ile düzenlenmiş ve üye ülkelerin bu konumdaki yükümlülükleri ve uyması gereken ilkeler belirlenmiştir.

Maastricht anlaşması ile bazı maddeler iptal edilmiş, bazıları revize edilmiş ve sonuç olarak Ortak Ticaret Politikası konusunda belirgin maddeler ortaya çıkmıştır.

Anlaşmanın 110. Maddesinde, üye devletlerin, aralarında bir gümrük birliği oluşturma sürecinde, Dünya Ticaretinin gelişmesine, uluslararası ticarete uygulanan kısıtlamaların tercihen kaldırılmasına ve gümrük engellerinin azaltılmasına katkıda bulunmaları prensip olarak kabul edilmiştir. Aynı maddede üye ülkeler arasında gümrük vergilerinin kaldırılmasının taraflar arasında rekabet gücünün artmasına yol açacağı ve Ortak Dış Ticaret politikası uygulamalarında bu hususun gözönünde bulundurulamayacağı belirtilmiştir. (1)

Anlaşmanın 111. maddesinde ise;

- a) Dış ticaret konusunda ortak bir politikanın uygulamaya konulmasında gerekli şartların yaratılmasını sağlayacak şekilde üye ülkelerin üçüncü ülkelerle ticari ilişkilerinde koordinasyon sağlanması ve ticaret politikasının bütünleştirilmesi
- b) Üçüncü ülkelerle OGT üzerinde görüşmeler yapılması
- c) Üye ülkelerin üçüncü ülkelere uygulanacak liberasyon listelerini mümkün olduğu kadar genişletmeleri, kısıtlamalarını azaltmaları veya kaldırmaları öngörülmüştür. (2)

(1) Erdoğan Pekcan, *Avrupa Topluluğu ve Gümrük Birliği'ne Türkiye'nin Uyumu*, 1994, S.17

(2) Karluk, S.192

Anlaşmanın 112. maddesinde, üye ülkelerin ihracatta uyguladıkları yardım (sübvansiyon) rejimlerinin uyumlaştırılması esası belirlenmiştir.

113. maddede gümrük tarifelerinde değişiklik yapılması ticaret ve tarife anlaşmalarının ve tüm liberizasyon tedbirlerinin bütünleştirilmesi, ihracat politikası, dumping ve sübvansiyon alanlarında topluluk dış ticaret politikasının bütün ilkelere dayandırılması öngörülmüştür.

114. ve 115. maddelerde ticaret politikası alanında alınacak kararlarda uyulacak usul ve esaslar ile bazı ilkeler hükme bağlanmıştır. Örneğin Ortak Ticaret Politikası önlemlerinin alınması sırasında üye devletlerin güçlüklerle karşılaşması durumunda, komisyonun gerekli önlemleri alamadığı durumlarda üye devletlere, şartlarını ve yöntemlerini kendisinin belirleyeceği gerekli koruma önlemlerini almaları için komisyon tarafından izin verilir.

Topluluğun uluslararası ticari ilişkilerinin hukukunu oluşturan anlaşmaları ve yöntemleri aşağıdaki gibidir.

1. Ortaklık anlaşmaları: Sadece Türkiye ve Yunanistan ile ortaklık anlaşması imzalanmıştır.

2. Gümrük Birliği anlaşmaları: Malta ve Kıbrıs ile yapmış olduğu taraflar arasında gümrük birliği kurulmasına yönelik anlaşmalardır.

3. Serbest ticaret bölgesi anlaşmaları: EFTA üyeleri ile imzalanmış anlaşmalardır.

4. Tercihli ticaret anlaşmaları:

-Avrupa anlaşmaları : Orta ve doğu Avrupa ülkeleri ile ekonomik, ticari, mali, kültürel, bilim ve teknolojik işbirliği öngören ortaklık anlaşmaları

-Lome Anlaşması: Topluluk üyesi ülkeler ile Afrika, Pasifik, ve Karayiplerde yeralan İngiliz uluslar topluluğu üyeleri arasında ayrıcalıklı ticaret ilişkileri düzenlemek amacı ile yapılmış anlaşmalardır.

-Akdeniz ülkeleri ile yapılan anlaşmalar: Topluluk bu anlaşmalarla Fas, Tunus, Cezyir, İsrail, Mısır, Ürdün, Kıbrıs, Suriye, Lübnan, Malta ve Yugoslavya'dan yapacağı ithalatta muafiyete varan indirim tavizleri vermiştir.

5. Tekstil Anlaşmaları: Amacı tekstil ihracatını miktar olarak sınırlamak olan Malta, Tunus, Fas ve Türkiye ile yapılan gönüllü ihracat kısıtlaması anlaşmalarıdır.

6. Tavizsiz Anlaşmalar: Bazı uzakdoğu ve Amerika ülkeleri ile yapılan düzenleme anlaşmalarıdır.

7. Eski Doğu Bloku ülkeleri ile ticaret anlaşmaları: Serbest döviz esasına dayalı topluluğa hassas ürünlerde kota koyma hakkı tanıyan anlaşmalardır.

8.2. Rekabet Politikası

Paris ve Roma anlaşmalarında ayrı ayrı düzenlenen Rekabet Politikası, üye ülkelerin ortaklaşa izlemeleri gereken politikalardandır. Paris anlaşmasında, demir çelik ürünlerinde rekabetin normal işleyişine engel olan veya rekabeti kısıtlayan fiyatlar, teknik gelişme, yatırımlar, pazar, üretim, müşteri ve kaynak tahsisi konularındaki anlaşmalar ile bu konuda alınacak kararlar yasaklanmıştır. Roma anlaşmasında ise üye ülkeler arasında ticareti olumsuz yönde etkileyen rekabeti önleyici anlaşma ve kararlar yasaklanmıştır. Paris anlaşmasında bu tür anlaşma ve kararların, üyeler arasındaki ticaretin yanında ülkelerin kendi içinde de olumsuz etkilerinin olabileceği öngörülmüştür. (1)

AB içinde ülkelerde rekabetin tam anlamı ile gerçekleştirilebilmesi, ülkeler için geçerli olacak kuralların belirlenmesi ile mümkün olabilir. Bu amaçla Roma anlaşmasında topluluk içi rekabeti sağlayıcı kurallar konulmuştur. Ortak pazarın gelişmesi, bu kurallar ile garanti altına alınmış tüketicilere geniş seçme hakkı tanınması, fiyatların aşağı çekilmesi, kalite standartlarının yükselmesi, teknolojik ve ekonomik gelişmenin güçlendirilmesi gibi yararları sağlayacak serbest rekabetin oluşması ile mümkün olur. (2)

Roma anlaşması çerçevesinde rekabet hükümleri; şirketlere uygulanacak kurallar, devlet yardımları ve damping olmak üzere üç gruba ayrılır.

(1) Karluk, S.183

(2) Kamil Ayanoglu, **Sanayi Ürünlerinde Gümrük Birliği ve AT Sanayi Politikası**, Ankara, 1988, S.9

8.2.1. Şirketlere Uygulanacak Kurallar

-Kartel yasağı: Üye ülkeler arasındaki ticari ilişkilere zarar veren serbest rekabeti bozucu uygulama ve anlaşmalara karşı ortak politikalar ile önlemler alınmıştır. Bu uygulama veya anlaşmalardan biri, aynı iş kolunda hukuken ve ekonomik bakımdan birbirinden bağımsız olan işletmelerin birbirleri ile anlaşarak mevcut rekabeti kaldırmayı veya sınırlamayı amaçlayan kartellerle ilgilidir. Bu sebeple mevcut ekonomik rekabet şartlarının bozulmaması için kartellere karşı geniş bir düzenleme yapılmıştır.

Roma anlaşmasında, topluluk içi serbest rekabeti önleyici, sınırlayıcı veya bozucu ortak anlaşma ve uygulamaların ortak pazar ilkeleri ile bağdaşmayacağı belirtilmiştir.

Bunlar;

- Peşin satışlarda yapılan indirim ve iskonto

- Piyasaların bölgesel paylaşılması

- Belli müşterilere diğerlerine göre haksız çıkarlar sağlanması

-Satış için müşteriden başka bir malı almasını istemeye yönelik ticari anlaşmalarda bazı özel şartların öne sürülmesi

Ayrıca ekonomik rekabet şartlarını iyileştirmeye yönelik yasak dışı bırakılmış fakat topluluk organları tarafından devamlı denetim altında bulunan karteller de vardır. Bu karteller fiyatları düşürmek, kaliteyi yükseltmek, üretim ve dağıtım şartlarını iyileştirmek ve ekonomik gelişmeyi özendirmeye yönelik olabilirler.

-Piyasa gücünün kötüye kullanılması: Roma anlaşması ile mal ve hizmet üretiminde hizmet ediniminde bir veya daha fazla şirketin Topluluğun tümünde veya önemli bir bölümünde hakim olması ve bu durumu kötüye kullanması halinde işletmelerin faaliyetlerinin durdurulmasını öngörmektedir. Bu sebeple Adalet divanı tarafından bir kartelin fiyat belirleyebilme ve sürümü kontrol edebilme gücü, piyasadan en az dörtte bir pay almasına bağlanmıştır. Bu durumda kartel,

piyasaya hakim kabul edilerek herhangi bir kötüye kullanımda yasaklanma yoluna başvurabilecektir.

Roma anlaşmasının 86. maddesine göre aşağıdaki durumlarda piyasa gücünün kötüye kullanıldığına karar verilecektir.

- Üretim, satış ve teknik yeniliklerin tüketiciler lehine engellenmesi
- Alış ve satış fiyatları ile diğer satış şartlarında zorlanma olması
- Aynı mal için farklı müşterilerden farklı şartlar istenerek rekabetin bozulması
- Ticari anlaşmalara, konu dışında ek şartlar konularak diğer tarafa kabul ettirilmesi

-Rekabet kurallarından sorumlu organlar: Bu organlar, elde ettiği bilgilere dayanarak kendiliğinden, mevzuata aykırı uygulamalara karşı gerçek ve tüzel kişiler veya üyeler tarafından yapılacak müracaatlar ile harekete geçebilen komisyon ve yetki alanlarına giren uygulamaları denetleyen üye ülke mahkemeleridir. Komisyonun ceza verme, azaltma, artırma ve kaldırma yetkisi vardır.

8.2.2. Sübvansiyonlar

Roma anlaşmasında topluluk amaçlarına ters düşmeyenler dışındaki rekabeti bozucu devlet yardımları yasaklanmıştır. Roma anlaşmasının 92. maddesinde belirlenmiş olduğu gibi Topluluk amaçlarına ters düşmeyen devlet yardımları, topluluğun az gelişmiş bölgelerinin teşvik edilmesine yönelik yardımlar, sektörel yapılacak yardımlar, ortak çıkarların veya üye ülkelerden birinin ekonomisinin düzeltilmesi amaçlı yardımlar olabilir. (1)

Genel teşvik ve yardım adı altında toplanan yatırım ve ihracat, küçük ve orta ölçekli işletmeler, istihdam, enerji tasarrufu, şirket kurtarılması ve çevre sağlığını koruma yardımları yasaklanmamakla birlikte Komisyonun sıkı denetimi altında olan yardımlardır.

(1) Ayanoğlu, S.12

Sosyal sübvansiyon adı altında toplanan istihdam, meslek içi eğitim, sosyal güvenlik, işçi sağlığı, meslek hastalıklarından ve kazalarından korunma, işçi ve işveren arasındaki toplu sözleşmeler çerçevesindeki sosyal yardımlar Roma anlaşmasının 128. maddesinde tamamen yasak dışı bırakılmıştır.

8.2.3. Damping

Uluslararası pazarı ele geçirmek için dış fiyatların ülke içi fiyatlara göre düşürülmesi olarak tanımlanabilen damping topluluk mevzuatınca rekabeti bozucu nitelikte olması sebebi ile yasaklanmıştır.

Roma anlaşmasının 91. maddesinde Komisyon, damping yapıldığı konusunda bir kanıya vardığı takdirde ve bu durumun devamı halinde zarar gören ülkeyi gerekli tedbirleri almaya yetkili kılar ve tedbirlerin usul ve şartlarını belirler.

Önlemlerin uygulanabilmesi için ;

- Dampingli satışın yapılmış veya yapılıyor olması
- İthalatçı ülkede yerli sanayiye yönelik zarar ve maddi zarar tehdidi oluşması
- Zararın dampingden kaynaklanması
- Önlemin topluluk çıkarına olması gerekmektedir.

Roma Anlaşmasının Rekabet kurallarına ilişkin maddelerinin ihlali ve dolayısı ile Birlikte rekabetin bozulmasını engellemek amacı ile Birlik rekabet kurallarının uygulanması ve denetlenmesi yetkisi AB Komisyonuna verilmiştir. (1)

Bu çerçevede, rekabet kurallarının ihlali durumunda idari para cezaları verebilme, rekabet kurallarının ihlaline ilişkin bir durum olup olmadığını belirleyebilmesi için gerekli bilgileri toplayabilme, muafiyet tanıyabilme, zarar veren bir davranışı engellemek üzere geçici önlemler alma Komisyon'un yetki alanı içine girmektedir. (2)

(1) İKV, Avrupa Birliği'nde İşletmelere Uygulanan Rekabet Kuralları, İstanbul, 1995, S.126

(2) Pekcan, S.5

8.3. Ortak Tarım Politikası

Avrupa Birliği'nde Tarım, Birliğin gıda ihtiyacını karşılayan sekt3r olması sebebi ile 3nemli bir yere sahip olmuştur. Topluluğun ifti halkının gelirlerinin izlenecek politikalarla bağlantılı oluşu ve Topluluğun 3nemli bir kısmının gelirlerinde istikrar sağlanması gerekliliği sebebi ile ortaya çıkan ortak tarım politikası diğer politikalar içinde de 3nemli bir yer edinmiştir. Ortak Tarım politikası ile piyasaların açılması , arzın istikrara kavuşturulması ve bu geniş pazar içinde ortaya çıkacak avantajların en iyi şekilde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bunda savaş sonrasında, Avrupa'nın karşılaşmış olduğu gıda temini sıkıntısı da 3nemli rol oynamıştır. (1)

Roma anlaşması ile, tarım sekt3r3nde de 3ye 3lkeler arasındaki farklı yapıyı aynı seviyeye getirebilmek amacı ile bir ortak tarım politikası belirlenmesi 3ng3r3lm3ř ve 39.maddesinde bu politikanın ana hedefleri aşağıdaki gibi ortaya konmuştur;

- Teknik gelişmeyi teşvik ederek,tarımsal 3retimde rasyonel bir b3y3me sağlamak, 3zellikle emeğin ve diğer 3retim fakt3rlerinin tam kullanımını temin ederek tarım sekt3r3nde verimi artırmak,

- Tarım sekt3r3nde çalışanların gelirlerini y3kseltmek ve sekt3rd3n geçimini sağlayan kişilere daha iyi bir hayat standardı sağlamak,

- Tarımsal piyasada istikrarı temin etmek,

- Tarımsal 3r3n arzını g3vence altına almak,

- T3keticilerin uygun fiyatlarla tarımsal 3r3nleri satın almalarını sağlamak,

Bu amaçlara ulaşmak için fiyat d3zenlemeleri, devlet yardımları, ihracat ve ithalatta istikrar sağlanması, tarımsal y3nlendirme ve garanti fonları konularında d3zenlemeler yapılmıştır.

Bu politikanın işleyişinde, Konsey'in politika ile ilgili ortak t3z3k, y3netmelik ve kararları Avrupa parlamentosuna, ekonomik ve sosyal komiteye ve diğer

(1) İKV, Avrupa Birliği'nde İşletmelere Uygulanan Rekabet Kuralları, İstanbul, 1995, S.126

komitelere danışarak yürürlüğe koyma yetkisi vardır. (1)

9. Gümrük Birliğinin Etkileri

Gümrük Birliğinde üye ülkeler arasında gümrük tarife duvarlarının kaldırılması ve serbest ticaret bölgelerinin genişlemesi avantajlı durum yaratırken, Topluluğun dışa uyguladığı gümrük duvarları nedeni ile üçüncü ülkeler olumsuz bir durumla karşılaşmışlardır.

Gümrük Birliği'nin kuruluşu ekonomileri ticaret, üretim, tüketim ve gelir dağılımı yönünden etkilemiştir.

Ticaretin etki alanı, Birlik dışındaki ülkelere karşı uygulanan gümrük duvarları sonucu birlik içine saptırılmış olmasıdır. Uzun dönemde bu etki Birliğin faydalarından yararlanılarak elde edilecek büyüme ve gelir artışı sonucu topluluk içinde ithalata talep artabilecek ve Birlik ticareti artırıcı niteliğe sahip olacaktır.

Birlik içinde gümrük tarifelerinin kaldırılmasından kaynaklanan ucuz girdi temini sonucu maliyetin düşerek üretimin artması sağlanabilirken, üçüncü ülkelerden uygulanan gümrük tarifeleri nedeni ile oluşan yüksek maliyetli girdi temini genel maliyetin artışına ve dolayısı ile üretimin düşmesine sebep olabilir.

Birlik sonucu fiyat yapılarında yapılacak düzenlemeler Topluluk içi ticaretin hızlanması sonucunu doğurarak Topluluk ürünleri tüketiminde artış meydana getirecektir.

Dünya ülkelerinin bir kısmının gümrük birliğine katılmaları bir kısmının birlik dışında kalması, Dünya gelir bölüşümünde birlik içindeki ülkelerin lehine durum yaratmış, verimliliği, büyüme hızını ve gelir seviyesini diğer ülkelere göre artırmıştır.

Küçük pazardan büyük pazara geçişin sağladığı birtakım avantajlar yani oluşan dinamik etkiler, piyasanın büyümesi sonucu içsel ve dışsal ekonomilerin oluşmasını, daha ileri teknoloji kullanılmasını, uzmanlaşmanın artmasını, yatırımcılar için belirsizliğin azalmasını kapsamaktadır.

(1) Uğur Kılınç, **Türkiye Avrupa Toplulukları İlişkileri**, Ankara, 1990, S.46

TÜRKİYE AVRUPA TOPLULUĞU İLİŞKİLERİ ve GÜMRÜK BİRLİĞİ SÜRECİ

1. Giriş

Gümrük Birliği sürecinin Türkiye ile Avrupa Topluluğu arasındaki siyasal, ekonomik ve hukuki statüdeki değişiklik ve yapılanmalara bağlı olarak ele alındığı ikinci bölümde, Avrupa Topluluğu'na tam üyelik gerçekleşmeden önceki sürecin kapsamı ve bu alanda ortaya çıkacak sorunlar belirtilmiştir.

Günümüze kadar gelişen Avrupa Topluluğu ilişkileri, bu bölümdeki tarihsel açılımı ile Gümrük Birliği sürecinin oluşumunu ekonomik, politik ve hukuki gelişim açısından yansıtmaktadır.

2. Türkiye'nin A.T.'ye Müracatından İtibaren Geçtiği Evreler veya Önemli Tarihler

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilk kuruluş yıllarından itibaren ilgilenmeye başlayan Türkiye, Yunanistan'ın arkasından 31 Temmuz 1959 tarihinde başvurusunu yapmış ve dört yıl süren görüşmeler sonucunda, 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara anlaşması olarak bilinen ortaklık anlaşmasını imzalamıştır. Avrupa Birliği'nin Türkiye ile resmi ilişkilerinin başlangıç noktası olan bu anlaşmada Türkiye'nin amacı, iktisadi kalkınmasını hızlandırma ve Türk halkının istihdam seviyesinin ve yaşama şartlarının iyileştirilmesini sağlama gereğini gözönünde bulundurarak taraflar arasındaki ticari, ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmektir. (1)

Türkiye'nin A.T.'ye sonuçta üye olmasını hedefleyen bu anlaşma, topluluğa tam üye sıfatı ile katılması yolunu açık bırakmakta ve yürürlük süresi ile ilgili

(1) Berk, S.7

herhangi bir hüküm kapsamamaktadır.

Bu anlaşmaya göre Türkiye'nin üyeliği üç aşamada gerçekleştirilecektir. Bu aşamalar;

2.1. Hazırlık Dönemi

1964 yılından itibaren normalde 5 yıl sürmesi gereken fakat 7 yıl süren bu dönemde, tek taraflı yükümlülüklerle Türk ekonomisinin güçlendirilmesi ve Gümrük Birliği'ne geçişte hazır hale gelmesi planlanmıştır. Topluluk, Türkiye bunu gerçekleştirmeye çalışırken destek olmak amacı ile mali ve ticari yardımlarda bulunacaktır. Ticari yardım Türkiye'nin ihraç ettiği bazı ürünlere belirli kontenjanlar dahilinde veya kontenjan sözkonusu olmaksızın gümrük indirimleri uygulanması şeklinde, mali yardımlar ise anlaşma amaçlarının gerçekleştirilmesine yönelik yatırım projelerinin finansmanı şeklinde olmuştur. (1)

2.2. Geçiş Dönemi

Hazırlık döneminin normal süresi sona ermeden Türkiye'nin isteği üzerine bu dönemin koşul, süre ve sınırlarının belirlenmesi için Toplulukla yeniden müzakereler başlamış ve 23 Kasım 1970 de Katma Protokol imzalanmıştır. Fakat 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu dönemde karşılıklı ve dengeli yükümlülükler esası üzerinden, gittikçe gelişen tarzda sanayi ürünlerinde gümrük birliği'nin oluşması ve malların, hizmetlerin, işgücünün ve sermayenin kademe kademe serbest dolaşımının sağlanması öngörülmüştür.

Bu anlaşma ile Türkiye'ye, AET menşeli sanayi ürünlerine Gümrükleri kademeli olarak 12 yılda indirmesi koşulu getirilmiş ve bu süre, korunması gerekli hassas ürünlerde 22 yıla uzatılmıştır.

(1) Manisalı, S.41

2.2.1. Katma Protokol

AT ile ortaklık sürecinin geçiş döneminde Türkiye ile AT arasında kurulacak GB'nin esaslarını belirleyen ve geçiş döneminin bütün unsurlarını belirleyen Ankara anlaşmasının uygulama protokolüdür. (1)

Bu protokolün üç ana ilkesi vardır.

1. Akit tarafları arasında " karşılıklı ve dengeli yükümlülükler" 'in esas olması
2. Türkiye ile topluluk arasında bir GB'nin gitgide yerleştirilmesi
3. Ortaklığın iyi işlemesi amacı ile tarafların ekonomi politikalarının yaklaştırılması ve ortak faaliyetlerin geliştirilmesinin sağlanmasıdır.

Ankara anlaşmasına göre kapsam olarak daha geniş olan Katma Protokol Türkiye-AET ortaklık ilişkisinde belirli sıra ve süreler içinde malların, kişilerin, hizmetlerin, sermayenin serbest dolaşımı, ulaştırma, rekabet, vergileme ve mevzuatın yaklaştırılması, ekonomi ve ticaret politikalarının ahenkleştirilmesi konularını hükme bağlayan 64 maddelik bir uygulama anlaşmasıdır. (2)

2.2.1.1. Katma Protokol Çerçevesinde Tarafların Yükümlülükleri

Gümrük vergilerinin kaldırılmasına ilişkin Avrupa Birliği'nin Yükümlülükleri:
AB bu protokolün yürürlüğe giriş tarihinde Türkiye'den yaptığı ithalatta uyguladığı gümrük vergilerini ve eş etkili vergilerini kaldırmayı taahhüt etmiştir. Fakat petrol ürünlerinde sıfır gümrüklü 200000 tonluk bir tarife kotası koymuş, pamuk ve pamuk ipliği, işlenmiş pamuklu dokumalar, yün ile hayvan tüyünden yapılan makina dokuma halıları ürünlerinde 12 yıllık bir geçiş dönemi sonunda 1 Ocak 1985 tarihinde sıfırlanmak üzere %25'lik dilimler halinde incek gümrük tarifesi uygulanacaktı. (3)

(1) Berk, S.18

(2) Uğur Kılınç, S.42

(3) Rıdvan Karluk, **Avrupa Topluluğu ve Türkiye**, 1990, S.215

Geçiş dönemi süresince tarım ürünlerinin serbest dolaşımının nasıl gerçekleşeceği açıklanmamış, fakat Türkiye tarımda bazı ödümler elde etmiştir. Ortak tarım politikasının sanayi mallarına uygulanan sistemden farklı olduğu için sektör farklı değerlendirilmiştir. (1)

İşgücü dolaşımı konusunda AT, Türk işgücünün serbest dolaşımının 1976-1986yılları arasında gerçekleştirilmesini kararlaştırmıştır.

Gümrük vergilerinin kaldırılmasına ilişkin Türkiye'nin Yükümlülükleri:Türkiye AB ülkelerinden yaptığı özel ithalatın %55'ini oluşturan ürünler için gümrük vergilerini ve eş etkili diğer vergileri KP'nin yürürlüğe giriş tarihi olan 1 Ocak 1973 tarihinden itibaren toplam 12 yılda yani 1 Ocak 1985 yılında sıfırlanacak şekilde kaldırmayı taahhüt etmiştir.

Özel ithalatın geriye kalan %45'ini oluşturan ürünler için ise; gümrük vergileri ve eş etkili diğer vergilerin tamamını KP'nin yürürlüğe giriş tarihinden itibaren başlamak şartı ile toplam 22 yılda sıfırlanacak şekilde indirmeyi taahhüt etmiştir. 12 ve 22 yıllık listedeki sanayi mamüllerinin hangi sektörlere ait olacağı kararı tamamen Türkiye'ye bırakılmıştır.

KP'de sadece 22 yıllık listede bulunan ürünler yer almıştır. Bu ürünler çoğunlukla Birlik rekabetine açılması daha zor olan teknoloji yoğun mallar olmuştur. Bunların dışında kalan 12 yıllık ürünler daha çok emek yoğun niteliği taşıyan ürünler olmuştur. Yani Türkiye'nin rekabet gücü olan ürünlerdir. Bu ürünlerde geçiş döneminin ilk 8 yılında değişiklik yapma esnekliği getirilmiştir. Burada gümrük vergileri ile birlikte gümrükler ile eş etkiyi yapan mali yüklerinde kaldırılması gerekmektedir. Bu eş etkili vergiler Birlik Adalet Divanı'nın kararlarında tanımlanmıştır. Bu tanımlamaya göre üye ülkelerce tek taraflı olarak, ithalat sırasında veya ithalat gerçekleştirildikten sonra, benzer yerli mallardan farklı olarak üye ülkelere ithal edilen mallara uygulanan ve böylelikle sözkonusu malın fiyatını yükselterek malların serbest dolaşımı üzerinde bir gümrük vergisi etkisi yapan vergiler, gümrüklere eş etkili mali yüklerdir. Damga resmi, belediye resmi ve fonlar gibi.

(1) Günuğur, S.38

Türkiye'nin Ortak Gümrük Tarifesine Uyum: Birlik ülkelerinin 1 temmuz 1968 tarihinden itibaren 3.ülkelere karşı uygulamaya başladıkları OGT'ye Türkiye'nde AB'ne karşı uyguladığı gümrük vergilerini belirli süre ve kademelerle indirirken, dış ülkelere uyguladığı gümrük vergilerini de belirli ayarlamalar ile uydurmak yükümlülüğünü taşımaktadır.

KP'nin 17. ve 18. maddelerinde Türkiye'nin AT'ye nasıl uyacağı belirtilmektedir. Gümrük vergileri 12 yılda kaldırılacak mallar arasında yer alan ürünler 12 yıllık bir süre , 22 yıllık listede yer alan ürünler 22 yıllık süre sonunda Birlik OGT'si ile aynı seviyeye getirilecektir. Türkiye'nin GB çerçevesinde korumacılık oranı oldukça düşük olan OGT'ye uyumu oldukça zor ve önemli bir yükümlülüktür. Çünkü Türkiye'nin %40-50 civarında olan gümrük tarifeleri o tarihteki OGT'ne yani %7 civarına inecekti. (1)

Bu durum, Türkiye için oluşması muhtemel, taviz veren ülke konumuna gelme, ikili anlaşmalar sonucu uygulanan özel tavizlerin kaldırılması gibi Türkiye 'nin uluslararası pazarlarda gelişmiş ülkeler sınıfında tutulmasına sebep olan dezavantajları yanında, rekabet gücünü artırıcı nitelik taşıyan AB ülkeleri pazarlarına kolaylıkla açılabilme ve girdi temininde sağlanacak fırsatlar gibi avantajları içermektedir. (2)

İhracatı artırıcı etkisi bulunan bu avantajlar, Türkiye 'nin AB ile olan dış ticaretini dengeye getirme olanağını bulmasını sağlayacaktır.

Miktar Kısıtlamalarının kaldırılması konusunda,

Ortaklık anlaşmasında öngörülen GB'nin fiilen işlemesi için, ithalatta uygulanan miktar kısıtlamaları ve eş etkili önlemlerin kaldırılması gerekmektedir. Böylece malların serbest dolaşımı kavramına ulaşılabilinmektedir. Kotaların gümrük vergilerinden daha kesin bir koruma aracı olmaları sebebi ile KP'de ithalat ve ihracatta taraflar arasında uygulanan miktar kısıtlamaları ve eş etkili tüm tedbirler yasaklanmış, mevcut kısıtlamaların dışına çıkılmaması kabul edilmiştir.

(1) Kılınç, S.46

(2) TÜGIAD, S.47-50

Avrupa Birliği'nin Yüklümlülüğü:

AB KP'un yürürlüğe girdiği andan itibaren, bu kısıtlamaları kaldıracadığını taahhüt etmiştir.

Türkiye'nin Yüklümlülüğü:

Türkiye AB'den yaptığı ithalatta uygulanan kotaların kaldırılmasında, libere mallar ve libere olmayan mallar olmak üzere iki ayrı grup belirlemiştir.

-Libere Mallarda; Türkiye kısıtlamaları kaldırmayı taahhüt etmiştir. Kısıtlamaların hangi oranlarda kaldırılacağı, topluluk çıkışı özel ithalat miktarı esas alınarak belirlenecekti. Türkiye'nin buradaki yüklümlülüğü %80 ile sınırlı idi.

-Libere Olmayan Mallarda; Türkiye kotaya tabi olan mallarda da Birlik lehine kontenjan açmakla yüklümlüdür. Bunun için belirlenen takvimin uygulanması sonucu kotalar sınırlayıcı özelliğini giderek kaybederek 1 Ocak 1995'de tamamen kaldıracaktı. (1)

2.2.2. Türkiye-AET Ortaklığının Mali Yönleri

Türkiye ile AT arasındaki mali ilişkiler, Ankara anlaşması ekindeki mali protokol ile başlamıştır. Bu ortaklık anlaşması gereğince, Topluluk Türk ekonomisinin hızlı kalkınmasına yardımcı olmak amacı ile Türkiye'ye mali yardımda bulunmayı kabul etmiştir. (2)

Türkiye'ye verilecek kredi ve yardımların miktar ve koşulları mali protokoller ile belirlenmekte ve prensip olarak Avrupa Yatırım Bankası kanalı ile Türk ekonomisinin kalkınmasına yararlı yatırım projelerine tahsis olunmaktadır.

AT'nin Türkiye'ye Mali Protokoller çerçevesinde sağladığı yardımlar aşağıdaki gibidir; (3)

(1) Günuğur, S.40

(2) Manisalı, S.45

(3) Berk, S.11

- Birinci Mali Protokol (1964-1968) 176 milyon ECU
- İkinci Mali Protokol (1971-1977) 220 milyon ECU
- Tamamlayıcı Mali Protokol (1972-1977) 47 milyon ECU
- Üçüncü Mali Protokol (1979-1981) 310 milyon ECU
- Özel İşbirliği Fonu (1980-1982) 75 milyon ECU

Toplam Yardım:828 milyon ECU

1981 yılında parafe edilen 600 milyon ECU'luk 1981-1986 dönemini kapsayan 4. Mali Protokol Yunanistan'ın vetosu nedeni ile At bakanlar konseyi tarafından onaylanmadığı için 1995'e kadar onaylanmamıştır.

Bunun yanında 28 yıl boyunca Türkiye'ye sadece 828 milyon ECU'luk yardımda bulunan topluluk Yugoslavya ve Mısır gibi Akdeniz ülkelerine daha kısa sürelerde daha fazla mali yardımlarda bulunmuştur. Bunu tablo halinde aşağıda görebiliriz.

2.3. Son Dönem

22 yıllık geçiş dönemini takip eden bu dönemin amacı tarafların ekonomi politikalarını arasındaki uyumun gerçekleştirilmesi veya güçlendirilmesidir. Bir süre saptanmamakla birlikte taraflara bırakılmıştır. Fakat Türkiye Yunanistan'ın izlediği yolu takip ederek son dönemin geçişini beklemeksizin 1987 yılında Ankara anlaşmasının maddelerinden bağımsız olarak bir Avrupalı devlet gibi tam üyelik için başvuruda bulunmuştur. Bu üyelik başvurusu AKÇT'ye AET'ye ve EURATOM'a ayrı ayrı tam üyelik başvurusu şeklinde gerçekleşmiştir. Bu başvuru 27 Nisan 1987 tarihinde Lüksemburg'da Dışişleri bakanları seviyesinde toplanan konsey tarafından oybirliği ile incelemek üzere komisyona gönderilmesine karar verilmiştir. Komisyon, başvuru tarihinden yaklaşık 2,5 yıl sonra Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısı, gelişimi ve bu niteliklerinin Yunanistan, İspanya ve Portekiz ile karşılaştırıldığı raporunu açıklamıştır. (1)

Raporda Türkiye'nin son yıllarda ekonomik gelişmelerin olumlu olduğu ve fakat 4 güçlüğün mevcudiyeti belirtilerek, Tek senedin hedeflerine tam ulaşılması

(1) Karluk, S.293

ve topluluğun 15 veya 18 üye ile işleyip işlemeyeceğini değerlendirmesi amacı ile başvurunun 1993 yılına ertelendiği belirtilmiştir.

TABLO:1

AT 'nun Akdeniz Havzası Ülkelerine Mali Protokollere

Verdiği Krediler (milyon dolar)

Ülke	Miktar	Süre	Miktar/Yıl Ortalama	Klasman
Cezayir	504	1978-1991 13 yıl	38,7	4
Kıbrıs	74	1979-1988 9 yıl	8,2	11
Mısır	895	1979-1991 13 yıl	68,8	2
İsrail	133	1978-1986 8 yıl	16,6	9
Ürdün	203	1978-1991 13 yıl	16,0	10
Lübnan	223	1978-1991 13 yıl	17,1	8
Malta	55,5	1978-1988 10 yıl	5,5	12
Fas	653	1978-1991 13 yıl	50,2	3
Suriye	157	1978-1986 8 yıl	19,6	7
Tunus	458	1978-1991 13 yıl	35,2	5
Yugoslavya	800	1980-1991 11 yıl	72,7	1
Türkiye	-	1964-1991 27 yıl	30,7	6

Kaynak: Berk, S.12

Bu güçlükler;

- Hem tarım hemde sanayi sektöründe topluluk ile olan yapısal farklılıklar
 - Sanayimizdeki yüksek koruma oranları
 - 1989 yılında artış gösteren makro ekonomik dengesizlikler
 - Aradaki kalkınma seviyesi farklılığı
- olarak belirtilmiştir.

Komisyon'un görüşüne göre Türkiye'nin o anda içinde bulunduğu Kişi başı GSMH'nin 1/3 seviyelerinde AT'den düşük olması, nüfusun yarısına yakın bir kısmının tarım sektöründe faaliyet göstermesi ve fakat bu sektörde verimliliğin düşük olması, işsizlik ve enflasyon oranlarının AT'ye göre oldukça yüksek olması durumları, Türkiye'nin AT normlarını yakalama konusunda güçlük çekmesine sebep olacak ve Türkiye AT ekonomik ve sosyal politikalarının gereklerini gerektiği gibi yerine getiremeyecekti.

Ayrıca bu raporda Türkiye'nin topluluğa katılmaya müsait olduğu belirtilmiş ve ülkemizin topluluğa yaklaşma çabalarına yardımcı olmak, ilişkileri güçlendirmek için alınması gerekli tedbirler olarak gümrük birliği'nin tamamlanması, mali işbirliği'nin yeniden başlatılarak yoğunlaştırılması, sınai ve teknolojik işbirliğinin geliştirilmesi, politik ve kültürel bağların güçlendirilmesi gösterilmiştir. Bu görüşü Konsey de benimsemiş ve sonuç olarak tam üyelik konusu 1992 sonrasına ertelenmiştir. Bu arada Avrupa Parlamentosunun onayı ile yürürlüğe girecek alanlar ile ilgili tedbirler içeren bir işbirliği programı konsey ile komisyon görüşmeleri sonucunda benimsenmiştir. (1)

Konsey ve Komisyon görüşmeleri sonucunda benimsenmiş olan bu işbirliği programı dört ana bölümden oluşmuştur.

-Türkiye ile AT arasında 1995 senesinin sonuna kadar GB'nin tamamlanması

-Türk ekonomisinin AT ile bütünleşmesini kolaylaştırmak amacı ile işbirliğinin, sanayi, teknoloji ve bilim gibi alanlarda yoğunlaştırılması

-600 milyon ECU 'luk mali protokolün uygulamaya konulması

-Türkiye ile AT arasında sanayi ve kültürel işbirliğinin geliştirilmesi

Bu Program ayrıntılı olarak incelendiğinde, ilişkilere yeni bir boyut getirmediği, mevcut uygulamaların Katma protokolde öngörüldüğü şekilde gerçekleştirilmesine yönelik olduğu açıkça görülmektedir.

1995 yılında AT üye sayısının 15'e çıkması ve Sovyetler Birliği'nin dağılması Türkiye'nin AT'ye tam üyeliğini zorlaştırmıştır. Bunun yanında Türkiye'nin başvuru tarihi ile Konsey kararı arası sürenin son katılan üç ülkeye

(1) Karluk, S.293

göre çok uzun olması tam üyeliğimize olumlu bakılmadığı görüşünü yoğunlaştırmaktadır.

3. Türkiye'nin AET'ye Tam Üyelik Başvurusunun Nedenleri

Türkiye'nin tam üyelik başvurusunun sebeplerini şu şekilde sıralayabiliriz:

-Türkiye Topluluk ilişkilerinde ; Katma Protokol imzalandığı dönemlerde karşılıklı oluşturulan denge , zaman geçtikten sonra Türkiye'nin aleyhine gelişim göstererek, Katma Protokol ile Türkiye lehine sağlanan bir takım avantajlar kalkmış, oluşturulmuş hassas denge Türkiye aleyhine dönüşmüştür. Sonuç olarak sanayi mamüllerine tanınmış tavizlerin ayrıcalıklı niteliği büyük ölçüde kaldırılmış, benzer kolaylıklar gelişme yolundaki ülkelere daha fazla taviz tarım sektöründe de verilmiştir. (1)

-Türkiye'nin ekonomisinde yapmış olduğu Reformlar sonucu dışa açılması, rekabet gücünü artırması ve ekonomik gelişiminde sağlanan başarı başvuruda güven getirici faktörler olmuştur.

-Topluluğun 1973 yılında kuzeye, 1981 ve 1986 yıllarında güneye genişlemesinin üzerimizde yarattığı olumsuz etkilerin hafifletilmesi amacı ile imzalanan katma protokolün tarafımızdan ancak 1982 yılında onaylanabilmesi sebebi ile yararlı olamamıştır. Güneye olan 2. ve 3. genişlemenin Türkiye'yi daha fazla etkilemesinin sebebi bu üyelerin ihracatının Türkiye ihracatı ile benzerlik göstermesi sonucu bu ülkelerin AT üyesi olma avantajından yararlanarak bazı tarımsal ürünlerde aleyhimize korumacı tedbirlerin artmasına yolaçmışlardır. Ayrıca AT içinde, kendi içinde yeterlilik ortaya çıkmış ve üretim fazlası oluşmuş, Türkiye'nin ihracatı kötü yönde etkilenmiştir. (2)

-Türkiye AT üyesi olmakla FEOGA bölgesel kalkınma fonu,sosyal fon ile topluluk özkaynaklarından yararlanma fırsatını yakalama şansına sahip olacaktı.

(1) Karluk, S.297

(2) Karluk, S.298

Böylelikle ekonomik kalkınma için daha fazla dış kaynak bulacaktı. Çünkü diğer katılan tüm ülkelerde (Yunanistan, İspanya, Portekiz v.s.) topluluk ile gerçekleştirilecek GB, tam üyeliğin bu avantajlarından yararlanılarak gerçekleştirilmiştir.

-3 mali ve 1 tamamlayıcı protokol çerçevesinde verilen krediler Türk ekonomisinin kalkınma sürecine katkıda bulunmuş ise de hiçbir zaman yeterli görülmemiştir. Bu sebeple Avrupa Ekonomi Bankasının üyelere sağladığı düşük faizli kredilerden yararlanma imkanı AT'ye tam üyelik sonucu Türkiye'nin ayağına gelecekti. Fakat mevcut durumda yeni üyelerin büyük kredi ihtiyaçları, Türkiye'nin daha fazla pay almasını etkileyerek, kredi alımını imkansız hale bile getirebilecekti.

-Türk işgücünün AT içinde serbest dolaşımı, yerleşme hakkı ve hizmet edimi konularında ortaya çıkan sorunların AT çerçevesinde çözülebileceği düşünülmüştür.

-Türkiye ile benzer ekonomik yapıya sahip yeni üyelerin bazı tarımsal ürünlerde tedirgin olmaları sebebi ile Türkiye'ye karşı bazı tedbirlerin alınması kaçınılmaz olacaktır. Bunu engellemek ancak AT'ye üye olmakla sağlanabilirdi.

-Türkiye-Topluluk ilişkilerinde AT'ye verilmiş tavizler üst sınıra dayanmış ve üye ülkelerin tam üyelik içinde kendilerine sağlanan avantajlar ile GB'ne geçmeleri gerekliliği düşüncesi ağır basmıştır.

-12 Eylül 1980 sonrası bir süre Türkiye'yi yöneten Milli Güvenlik Kurulu 25 Mart 1981 tarihli toplantısında Demokratik Rejime geçilir geçilmez Topluluklara tam üyelik konusunda başvurunun yapılması kararlaştırılmış ve Devlet planlama teşkilatı içinde 1982 yılında ilişkilerden sorumlu bir başkanlık kurulmuştur.

-Kalkınma Planlarındaki Tam üyelik konusundaki hükümler de bir sebep oluşturmuştur.

-Yunanistan'ın AT'ye tam üye olduktan sonra Türkiye ile topluluk arasındaki ilişkilere zarar vermeyeceği konusundaki garantiye rağmen içinde bulunduğu Türkiye lehine olan tutumu ortadan kaldırmanın tek yolu AT'na üye olmaktır.

-AT'na üye olmakla Türkiye Topluluk içindeki yerini sağlamlaştırmayı düşünmüştür.

4. Gümrük Birliği'nin Uygulamadaki Durumu

4.1. Avrupa Birliği'nin Yerine Getirdiği Yükümlölükler

Birlik Türkiye ıkışlı sanayi mallarına uyguladığı bütün gümrük vergileri ve eş etkili vergileri, 1 Eylül 1971 tarihinde yürürlüğe giren geçici anlaşma ile sıfırlamıştır. Bu konuda getirmiş olduğu dört istisnadan, petrol ürünlerinde uygulanan sıfır gümrüklü tarife kontenjanını 740250 tona çıkarmıştır. Diğer istisna ürünlerinde tespit edilmiş olduğu tarife kontenjanlarını ise 1 Ocak 1985'de tamamen kaldırmıştır. (1)

Birlik miktar kısıtlamalarının kaldırılması konusundaki yükümlölüklerini, 1 Eylül 1971'deki geçici anlaşma ile yerine getirmiştir. İpek kozası ve ham ipek ithaline kota koyma hakkını saklı tutmasına rağmen uygulamada böyle bir yola gitmemiştir. Ancak AB 1975 yılında aldığı tek taraflı bir karar ile Türkiye'nin Pamuk ipliği ihracatını kısıtlamıştır. Böylece Türkiye ile AB arasında tekstil sektörü konusunda bir sektör savaşı başlamış, Türkiye-AB ilişkilerinde her zaman gündemde kalan bir problem olmuştur. Nitekim, Birlik 1976 sonrasında kendisine dokuma ve giyim ihracatı yapan ölkeleri tercihli ticaret anlaşması olan ve olmayan şeklinde ikiye ayırmış, Türkiye'yi ortaklık anlaşması sebebi ile 1. kategoriye koymuştur. Ancak Türkiye imtiyazlı bir ortak üye olarak, AB'nin kendi tekstil ürünlerine kısıtlama getirmemesini istemektedir. Birliğin Türk pamuk ipliğine karşı uyguladığı kotanın daha sonraki yıllarda da devam etmesine karşın Türk pamuk ipliği ihracatının Birlik pazarındaki payı giderek büyümüştür. Bunun üzerine Birlik, Türk pamuk ipliğinin sübvansede edildiği ve fiyatlarda damping yapıldığını öne sürerek bu ürünümeze anti-damping uygulamasına başlamıştır. Bu vergi, taraflar arasında iradi ihraç kısıtlaması imzalanması ile kaldırılmıştır. Ancak 1982 yılında bazı Türkiye menşeli hazır giyim ürünlerine de kısıtlama getirilmiştir, bu uygulamalar AB'nin KP ile üstlendiği yükümlölüklerine aykırıdır.

(1) HDTM, **Avrupa Topluluğu ve Türkiye**, Ankara, 1993, S.186

4.2. Türkiye'nin Yerine Getirdiği Yükümlülükler

Türkiye 1976 yılından itibaren dondurmuş olduğu yükümlülüklerini, tam üyelik başvurusu sonrası 1992 yılına kadar olan hızlandırılmış bir indirim ve uyum takvimini AB'ye sunarak canlandırmıştır. Türkiye bu takvimi verirken 1992 sonunda bir değişiklik yapmayacağını bildirmiştir. Ancak 1993 yılında, 1995 yılında AB ile gümrük birliği'ni tamamlamak yolundaki taahhüdüne bağlı olduğunu belirtmiş ve gerekli indirim ve uyumlarını yapmıştır.

5. Gümrük Birliği'nin Oluşumu Konusundaki Son Dönemdeki Gelişmeler

Son yıllarda dünya siyasi konjonktüründeki gelişmeler ülkemizin siyasi konumunu güçlendirmiş ve bunun sonucu olarak AB'nin Türkiye'ye olan tutumunu etkilemiş ve ilişkilere canlılık getirmiştir. GB'nin oluşturulması konusundaki kararlılık, özellikle 1992 yılından itibaren artmış ve tarihin yaklaşması da gerekli çalışmaları hızlandırmıştır. (1)

5.1. Lizbon Zirvesi (25-27 Haziran 1992)

Türkiye-AB ilişkileri açısından bir dönüm noktası niteliği taşıyan bu zirvede Birliğin derinleşme yerine genişlemeye yöneleceği konusunda bir karar çıkartılmıştır. AB Konseyi, AB'nin daha fazla üye ülkeyi kapsayacak şekilde genişlemesi için Birlik dışındaki ülkelerin üyeliğe hazırlanması konuları ele alınmış, bu çerçevede Kıbrıs, Türkiye ve Malta'nın yapmış olduğu başvurular değerlendirilmiş ve AB Komisyonu AB Konseyi tarafından Türkiye ile ilişkilerin geliştirilmesi konusunda görevlendirilmiştir. (2)

(1) TBMM Enformasyon Merkezi Dergisi, S.39

(2) TBMM Enformasyon Merkezi Dergisi, S.40

5.2. Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Toplantısı (9 Kasım 1992)

Türkiye-AB ilişkilerinin geliştirilmesinin desteklendiğinin ifade edildiği ve 1995 yılında GB'nin tamamlanması konusunda bir anlaşmaya varıldığına açıklandığı toplantı sonunda Türkiye-AB arasında Türkiye-AB GB yönlendirme komitesi oluşturulmuştur. Bu komite Türkiye ile AB arasında 1995 yılında GB'ni gerçekleştirme yolunda, teknik alanda alınması gerekli tedbirleri belirlemek ve izlemek üzere kurulmuştur. (1)

5.3. 1993 Yılı İthalat Rejimi

1 Ocak 1993 yılında yürürlüğe giren bu rejimin en önemli özellikleri, gümrükte tek tek vergi uygulamasına yer vermesi ve AB ve EFTA üyesi ülkelere yapılacak ithalatı 3. ülkelere yapılacak ithalata göre daha düşük vergilendirmesidir.

Yeni ithalat rejimi ile Toplu konut fonu dışında, ithalata uygulanan tüm eş etkili vergiler tek bir gümrük tarifesine dönüştürülmüştür. Böylece rejim daha basit ,daha şeffaf, uluslararası ekonomi ile daha uyumlu ve kolay anlaşılır hale gelmiştir.

Bu rejimle ithalatta uygulanacak gümrük vergisi oranları, AB, EFTA ülkeleri ve diğer ülkeler olmak üzere ikili sınıflandırılmıştır. Buna göre AB ve EFTA ülkelerine yönelik gümrük vergileri arasında 2-16 arasında farklar bulunmaktadır.(2)

Yeni ithalat rejimi bu özellikleri ile , GB konusunda atılmış en önemli somut adımdır. Topluluktan yapılan ithalata yönelik toplam koruma %8 oranına düşürülmüştür. Böylece vaadedilen gümrük indirimi bir ölçüde gerçekleştirilmiştir.

5.4. Kopenhag Zirvesi (21-22 Haziran1993)

Lizbon görüşmelerine yer verildiği bu toplantıda, GB'ne gidilmesi

(1) TBMM Enformasyon Merkezi Dergisi, S.40

(2) İTO, Dış Ticaret Bülteni, Aralık 1992, S.13-14

konusundaki kararlılık belirtilmiş,1964 ortaklık anlaşması ve KP çerçevesinde Lizbon zirvesinde kabul edilen esasların etkili bir biçimde uygulanması Konsey'den istenmiştir. (1)

5.5. Türkiye-AB ortaklık Konseyi Toplantısı (8 Kasım 1993)

Türk-AB ortaklık ilişkisinin işlemleri açısından en önemli adımlardan biri olarak kabul edilen toplantıda AB Konseyi Türkiye ile AB arasındaki GB'nin 1995 yılında gerçekleştirileceğini resmen karara bağlamıştır. Toplantıda böyle bir karar alınması en azından AB ile olan ilişkilerimizin işlediğinin bir göstergesi olmuştur. Bu amaca yönelik olarak, daha önce GB yönlendirme komitesinin toplantılarında hazırlanmış olan bir çalışma programı da onaylanmış ve taraflar sözkonusu program çerçevesinde teknik çalışmaları yoğunlaştırmaya davet edilmişlerdir.

Bu çalışma programı, Türkiye-AB ortaklık konseyinin 13 yıllık bir aradan sonra ilk ve tek resmi belgesi özelliğindedir. 1995 yılında gerçekleştirilecek GB için tarafların atacağı adımları içeren bu programın büyük bir bölümü, Türkiye'nin bu tarihe kadar yapması gereken koşul ve taahhütlerden oluşmaktadır. Program GB'nin tanımlanmasına ilişkin konuları içeren 1. bölüm ve Türkiye ile AB arasındaki işbirliği konularını içeren 2. bölümden oluşmaktadır.

Programda temel amacın malların serbest dolaşımının sağlanması olması sebebi ile, koruma önlemleri kısmı önem taşımaktadır. AB tarafı, Türkiye'nin hassas sektör seçmesi durumunda, kendilerinin de tekstili koruyacaklarını bildirmişlerdir. Tarım ürünleri alanında Ortak Tarım Politikalarının benimsenmesi konusunda bir işbirliği öngörülmüş olmakla birlikte , Türkiye bu konuda fazla çaba göstermemiştir. Ortak Ticaret Politikası konusunda, Birlik OGT'nin kullanılmasının yanısıra tercihli politikalara uyulmasını da beklemektedir. Gümrük mevzuatının yaklaşması amacı ile Birlik, ticari mevzuatın yaklaştırılması konusunun yer aldığı bir eğitim programı başlatmıştır. Bu amaçla rekabet, devlet yardımları, anti-damping önlemler, fikri ve sınai patent hakları ve kamu satınalmaları kapsamaktadır. Kurumsal hükümler başlığında ise, Türkiye'nin tam üye olmadan

(1) TBMM Enformasyon Merkezi Dergisi, S.41

GB'ne girmesi dolayısı ile karar mekanizması içinde yer alamaması, bu amaçla yeni bir mekanizmanın bulunması incelenmektedir. Mali konular bölümünde, mali protokollerden ve GB'den dolayı Türkiye'nin kayıpları konusu tartışılmıştır.

Türkiye ile AB'nin GB konusundaki yükümlülüklerini tanımlayan program, GB'nin KP'e göre değil 1990'ların tek pazarı şartlarına göre gerçekleştirmesini öngörmekte idi.

5.6. 1994 Yılı İthalat Rejimi

AB ile GB konusunda Türkiye'nin niyetinin açık bir görüntüsü olarak nitelendirilen ve 31 Aralık 1993 tarihinde yürürlüğe giren ithalat rejimi, teknik düzeyde Türkiye'nin AB ve GATT'a yönelik taahhütlerini yerine getirecek şekilde hazırladığı, GB'ne giden yolda ciddi bir adımdır. Türkiye'nin hassas sektörleri olan otomotiv, ilaç, elektronik ve kimya sektörlerinde indirimler yapılmıştır. 18400 malın gümrük vergi ve fonu düzenlenmiş, 2500 kadar malda Toplu konut fonu kaldırılmış ve mevcut toplu konut fonu kesintileri azaltılmıştır. Böylelikle AB ile 3. ülkeler arasındaki koruma net olarak farklılaştırılmıştır. (1)

5.7. Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Toplantısı (19 Aralık 1994)

GB'nin yaşama geçirilmesi açısından büyük önem taşıyan bu toplantı hayal kırıklığı ile sonuçlanmıştır. Ortaklık anlaşmaları ve 8 Kasım 1993 tarihindeki tarafları bağlayıcı nitelik taşıyan Ortaklık Konseyi kararına dayalı olarak taraflar arasında otomatik işleyen bir GB sürecine girilmiştir. Teknik düzeyde alınacak kararları izlemek amacı ile 1993 'de kurulan Türkiye-AB GB yönlendirme komitesinin hazırladığı taslağın sonuçlandırılarak GB'nin hayata geçirileceği bu son ortaklık konseyi toplantısında Yunanistan'ın engellemeleri nedeni ile bu konuda karara varılması 6 Mart 1995 tarihine ertelenmiştir. (2)

(1) Dünya, 03.01.1994

(2) TBMM Enformasyon Merkezi Dergisi, S.43

5.8. 1995 Yılı İthalat Rejimi

Bu rejim ile Türkiye GB yolunda yükümlülüklerini yerine getirmeye devam etmiştir. Bu doğrultuda 12 ve 22 yıllık listeler kapsamındaki ürünlerde, %5-10 arasında gümrük vergisi indirimi, %10-15 oranlarında OGT uyumu gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak 1 Ocak 1995 tarihi itibari ile gümrük vergilerinden 12 yıllık listelerde %90 oranında indirim yapılmış ve OGT uyumlarında %90 ve %85 oranlarına ulaşılmıştır. (1)

5.9. Türkiye AB Ortaklık Konseyi Toplantısı (6 Mart 1995)

Brükselde yapılan 3. dönem Ortaklık Konseyi Toplantısı ile Türkiye AB'ne giden yolda önemli bir adım atmıştır. Bu toplantıda Gümrük Birliği 'nin tamamlanmasına karar verilmiş ve üç belge imzalanarak kabul edilmiştir. (2)

5.9.1. Gümrük Birliği Karar Metni

Bu bölüm 64 maddeden oluşmakta ve taraflar arasında malların serbest dolaşımını ve mevzuat uyumu konularını düzenlemektedir. Karara göre 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren Türkiye'de ve AB'nin herhangi bir ülkesinde üretilen veya 3. bir ülke kaynaklı olup AB piyasasına girebilen tarım ürünleri dışında her mal serbest olarak alınıp satılabilecektir. Türkiye AB'ne karşı uyguladığı gümrük vergilerini sıfırlayacak ve Toplu Konut Fonunu kaldıracaktır. Buna karşılık AB bugüne kadar Türk tekstiline uyguladığı tüm kısıtlamaları 1 Ocak 1996 tarihinden önce Türkiye'nin gerekli mevzuat uyumunu yapması koşulu ile kaldıracaktır. Aynı karara göre Türkiye 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren 3. ülkelere bazı hassas mallarda tek taraflı askıya almak koşulu ile OGT'yi uygulayacaktır.

Kurumsal hükümlere de yer verilen bu metinde taraflar arasında GB konusunda görüş alışverişinde bulunmak, danışmalar yapmak ve Ortaklık

(1) TBMM Enformasyon Merkezi Dergisi, S.43

(2) İKV Dergisi, Kasım 1995, S.11

Konsejine önerilerde bulunmak üzere “ Ortak GB Komitesi” ve anlaşmazlıkların giderilebilmesi için de bir hakemlik müessesesinin kurulması öngörülmüştür.

5.9.2. Ortaklık İlişkisinin Diğer Alanlarda Güçlendirilmesine Yönelik İlkeleri Belirleyen Tavsiye Kararı

Bu kararlar Türkiye ile AB arasındaki ortaklık ilişkilerinin genişletilmesi ve daha kapsamlı hale getirilmesi amaçlanmıştır. Başta siyasi olmak üzere sosyal, enformasyon ve iletişim, tüketicinin korunması, adalet, işçileri ve çevre koruması gibi bir çok alanda işbirliği gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Siyasi mekanizmaların yaklaştırılması amaçlı bu karar ile başbakan, dışişleri bakanları ve üst düzey bürokratların her yıl biraraya gelmeleri öngörülmektedir. (1)

5.9.3. Mali İşbirliği Deklerasyonu

Gümrük Birliği'nin getireceği yeni rekabet ortamına sanayi sektörünün uyumunun sağlanması, AB ile altyapı bağlantısını iyileştirmesi (Kara ulaştırması, limanlar, havaalanları, demiryolları, telekomünikasyon, elektrik) ve ekonomisi ile topluluk ekonomisi arasındaki farkı azaltabilmesini teminen, Türkiye önemli miktarda bir mali kaynağa ve özellikle uzun dönemli krediler ile teknik yardıma ihtiyaç duyacaktır. Bu amaçla Topluluk, Türkiye ile mali işbirliğine Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girişinden önce yeniden başlayacak ve 1995 yılının ilk yarısında mali işbirliğine ilişkin düzenlemelere karar verecekti. (2)

Bu belgede Türk ekonomisinin GB sonucu oluşacak ihtiyaçlarının karşılanması ve taraflar arasındaki gelişme farkını en az düzeye çekmek amacı ile Türkiye'ye mali yardımda bulunulması taahhüt edilmiştir.1 Ocak 1996 yılından itibaren beş yıl için yapılacak yardımlar toplam olarak 1525 milyon ECU 'dur. Bu yardımlar AB bütçesinden 375 milyonluk, Akdeniz programında 400 milyonluk ve Avrupa Yatırım Bankasından 750 milyonluk yardımlardan oluşmaktadır.

(1) ITO, Gümrük Birliği'nin Ekonomik Boyutları ve Malların Serbest Dolaşımı, İstanbul, 1995, S.127

(2) İKV, Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Toplantısı 6 Mart 1995, İstanbul, 1995, S.37

Bunun yanında Türkiye'nin Akdeniz fonundan 700 milyon ECU tutarında bir yardım alma hakkına sahip olacağı belirtilmiştir. Ekonomik kalkınmanın hızlandırılması, Gümrük Birliği'nin uygulanması sonucunda oluşabilecek ödemeler dengesi darboğazlarının giderilmesi için, Türkiye'nin makro ekonomik yardım adı altında, 300 milyonluk bir yardımdan da yararlanabileceği belirtilmiştir. Son iki rakam kesin olmamakla birlikte, Türkiye'nin elde edeceği toplam yardım miktarı 2,5 milyar ECU'ya ulaşmaktadır. İmzalanan bu kararlara göre GB'nin 1 Ocak 1996'dan itibaren başlayacaktır.

6. Gümrük Birliği'nin Oluşması ile İlgili Sorunlar

AB ile Türkiye arasında GB'ni gerçekleştirme yönünde 1992 yılından sonraki gelişmelere rağmen çözüm bekleyen birtakım sorunlar bulunmaktadır.

6.1. Tam Üyelik Gerçekleşmeden Önce GB Sorunu

Türkiye AB'ne üye olmadan GB yolunda giden tek ülkedir. Birlik diğer üyeleri, önce AB'ne tam üye olmuş daha sonra GB ile bütünleşmişlerdir. AB'ne tam üyelikle GB'ne geçiş arasında Birliğin yapısal fonlarından yararlanmışlardır.

Türkiye'nin içinde bulunduğu modelin şu ana kadar denenmemiş olması sebebi ile yapısal fonlardan yararlanamama ve AB'nin karar verme sürecinde bulunamama gibi problemlerin ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur. Türkiye tam üye olmadığı için karar verme sürecine katılma hakkına sahip değildir ve bu sebeple çıkarları ile çelişen bir takım kararlar ile karşı karşıya kalabilir. (1)

6.2. GB'nin Kapsamı ve Mevzuat Uyumu Sorunu

1963 Ankara anlaşması ve Katma Protokolün kapsamını, taraflar arasında gümrük vergisi ve eş etkili vergi ve resimler ile miktar kısıtlamalarının kaldırılması, 3. ülkelere kadar OGT uygulanması ve Birliğin dış ticaret mevzuatına yaklaşılması

(1) Selahattin Tuncer, Dünya, 16.09.1993

oluşturuyordu. Anlaşmalarda Türkiye'nin mevzuatlar bakımından Birliğin diğer politikalarına uyumu değil, sadece bir yakınlaştırma sözkonusu idi. Fakat 8 Kasım 1993 'deki Ortaklık Konseyi toplantısında geniş kapsamlı konular içeren ve tek pazar şartlarına göre GB'ni öngören bir çalışma programı kabul edilmiştir.

AB 6 Mart 1995 tarihinde imzalanan GB karar metni ile GB'nin düzenli işleyebilmesi için her iki tarafta eşit düzeyde korunmanın sağlanması gerektiği belirtilerek, rekabet politikası, teşvikler, devlet yardımları, fikri ve sınai haklar, patent yasası ve kamu alımları gibi bir çok konuda Türkiye'nin 1 Ocak 1996 tarihinden önce AB'nde geçerli mevzuata uyumu sağlayacak değişikliklerin gerçekleştirilmesini beklemektedir. (1)

GB açısından mevzuat uyumu konusu, uyumdan elde edilecek her olumlu sonucun Türkiye'nin AB'ne karşı müzakere pozisyonunu güçlendireceği sebebi ile önemli bir konudur. Fakat bu kısa süre içinde istenilen uyumu gerçekleştirmek imkansız denecek kadar zordur.

Mevzuat uyumunun yanısıra GB'nin iyi işlemesi amacı öne sürülerek, kendi ortak dış ticaret politikalarına, bu konuda yapmış olduğu tercihli anlaşmalara uyumun gerçekleştirilmesi ve kendisinin bazı ürünlerde ithalatta muhafiyete varan ayrıcalıklar sağladığı ülkelere, Türkiye tarafından da aynı kolaylıkların sağlanması beklenmektedir.

6.3. Koruma Önlemleri

Avrupa Birliği sanayi mamülleri itibari ile gerçek anlamda korumayı, gümrük vergilerinin etkisizliği sebebi ile miktar kısıtlamaları, anti-damping ve anti sübvansiyon mevzuatı kapsamındaki uygulamalar ile gerçekleştirmektedir.

AB, KP'ün yürürlüğe girmesinden önce 1 Eylül 1971'de geçici anlaşma ile miktar kısıtlamalarının kaldırılması ile ilgili yükümlülüğünü yerine getirmiştir; ancak, Türk tekstil ve konfeksiyon sanayinin hızlı gelişimi ilişkilerimizde sorun yaratmaya başlamış, artan ihracatımız ve sektörel zorluklar sonucu KP'ün korunma hükmüne ilişkin 60. maddesine dayanarak tek yanlı kısıtlamalar koymaya

(1) Finans Dünyası, GB., Avrupa Topluluğu 'na Bir Adım, 1993, S.32

başlamıştır. 1980'li yıllarda Türkiye'yi diğer ülkeler gibi kısıtlama anlaşması kapsamına almaya başlamış, 1982 yılında öncelikle tekstilde gönüllü ihracat kısıtlamaları anlaşması yapmıştır. 1986 yılında kısıtlama anlaşmaları konfeksiyon ürünlerini de kapsamıştır. (1)

Türkiye'nin Birliğe yönelik ihracatında karşılaştığı diğer bir sorun ise antidamping ve antisübvansiyon uygulamalarıdır. AB damping mevzuatına göre, herhangi bir ülkeden Birliğe yapılan ithalatta Birlik içindeki bir firma, bir kuruluş veya herhangi bir ülke tarafından damping yapıldığı ve bu dampingli ithalatın Birliğin belli bir sektöründe imalat ve ticareti bozucu etkiler taşıdığını ortaya koyarsa, AB Komisyonu tarafından damping soruşturması açılmaktadır.

Damping soruşturmaları ihracatçılara karşı yürütüldüğü gibi, gerek görüldüğünde, bir ihracatçı ülke için antisübvansiyon araştırması şeklinde yürütülebilmektedir. Soruşturma sonucunda herhangi bir damping marjı saptandığında vergi tahsilatı ile AB endüstrisi korunmaktadır veya ihracatçı firmalar ihraç fiyatlarını artırırlarsa soruşturma durdurulmaktadır. Damping soruşturmalarında, ihracatçı ülke iç piyasa fiyatı ile ihraç fiyatı karşılaştırılmaktadır.(2)

AB Komisyonu tarafından hazırlanan ve 11 yıllık anti danping ve antisübvansiyon alt başlığı ile yayınlanan bir raporda 1980-1992 yılları arasında Türkiye'ye 22 soruşturma açıldığı belirtilmiştir. (3)

KP'ün 22. maddesi AB'nin ithalatta yeni miktar kısıtlamaları ve eş etkili önlemler getirmeyeceğini öngörmüş, 24. maddesine göre AB sanayi malları ve bu çerçevede tekstil ve konfeksiyonda tüm miktar kısıtlamalarını kaldıracağını taahhüt etmiştir.KP'ün 47. maddesinde, taraflar arasındaki ticarete damping uygulamaları sözkonusu olduğunda, sorunun ortaklık organlarında görüşülmesi öngörülmüştür.Fakat AB Türkiye'ye Ortaklık anlaşmalarına aykırı uygulamaları ile kendisi ile hiçbir anlaşması olmayan ülkelerle eşit muamele yapmaktadır.

(1) HDTM, S.234

(2) HDTM, S.237

(3) DÜNYA, 14.12.1993

6.4. Mali Destek Sorunu

AB'nin temel yükümlülüklerinden birisi Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunmaktır. Türkiye'ye verilecek kredi ve yardımların miktarı ve şartları mali protokoller ile tespit edilmekte ve Avrupa Yatırım Bankası kanalı ile Türk ekonomisinin kalkınmasına yardımcı olacak yatırım projelerine tahsis olunmaktadır.

Fakat AB ortaklık anlaşmasına aykırı olarak, Türkiye'ye hazırlık ve geçiş döneminde mali yardım yolu ile Türkiye'ye destek verme yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. 1992 yılında bu konu ile ilgili atılan tek olumlu adım, yenileştirilmiş Akdeniz politikasının yatay mali işbirliği programına Türkiye'nin katılımını sağlayan Bakanlar Konseyi kararının alınmış olmasıdır. Bu durumda, 500 milyon ECU'luk Birlik katkısı Türkiye'ye proje bazında kredi şeklinde sağlanacaktır. Fakat bu yardımın sağlanması, Türkiye'nin önereceği projelerin, AB'nin ilgili kurumları tarafından "desteklenmesi uygun projeler" olarak kabul edilmesine bağlı olacaktır. Bu Program Türkiye'nin ortaklık ilişkisinin dışında tüm Akdeniz ülkelerini içeren bir programdır.

Türkiye AB'nin diğer ülkelerinden farklı olarak GB'ni tam üye olmadan ve AB yardımlarını sağlamadan gerçekleştirmek durumunda olan tek ülke olmuştur. Türkiye'nin sadece kendi kaynakları ile AB'nin yardımları olmadan bu sürecin altından kalkması oldukça zor olacaktır.

AB'nin mali yardımı sağlanmadan GB'ne geçişte, Türkiye'nin toplu konut fonu kaldırılması ile 3 milyar'lık zararı ve mali protokollerden kaynaklanan toplam 29 milyar dolarlık kayıpları bu zorluğu artırmıştır. 6 Mart 1995'te kabul edilen mali işbirliği deklasyonu ile AB, GB'ne geçiş sonrası ortaya çıkması muhtemel ihtiyaçların karşılanabilmesi amacı ile 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren 5 yıllık bir süreyi kapsayan yaklaşık 3 milyar dolarlık bir mali yardımda bulunacaktır. Fakat bu yardımında Türkiye'nin kayıplarını karşılamaktan uzak olduğu görülmektedir.

<<Üçüncü Bölüm>>

GÜMRÜK BİRLİĞİ ve TÜRK İMALAT SANAYİİ

1. Giriş

Gümrük Birliği 'ne geçiş ile başlayan süreç, Türk imalat sektörünü dolaylı yada dolaysız etkilemeye zemin hazırlamıştır.

Orta ve uzun vadede Türk imalat sanayinin karşılaşacağı fırsat ve risklerin, iç ve dış pazar etkilerinin sektöre getireceği sorunların belirtildiği üçüncü bölüm, Gümrük Birliği aşamasında alınması gerekli önlemleri ve uygulanması gerekli hazırlık programını da içermektedir.

2. Türk İmalat Sanayinin AB Üreticileri ile Rekabet Gücü

Türkiye'de son 50 yılda hızlı gelişme gösteren sanayileşme sürecinin temeli 1. beş yıllık kalkınma planı ile başlayan 1933-1939 döneminde atılmıştır. 2. Dünya savaşı sebebi ile kesintiye uğrayan bu dönem, 1948 yılından sonra tekrar hareketlenmiş ve 1960 yılından itibaren istikrarlı hızına ulaşmıştır.

Türk sanayi 1960-1985 döneminde, yeni kuruluyor olmasının getirdiği avantaj ile, AB sanayinden %80 daha yüksek bir gelişme hızı gerçekleştirmiştir.

24 Ocak 1980 yılında alınan kararlar ile serbest piyasa ekonomisine geçiş için ilk adım atılmış, bu kararlar ile dış pazara açılma politikaları ön plana çıkmış, dış ticaret hacmi genişlemiş ve yabancı sermaye yatırımları artmıştır.

Ekonomide başlayan bu liberalleşme hareketleri sonucu, Türkiye dış pazarlardan pay alma yarışına katılmış ve değişen dünya düzenini yakalama çabası içine girmiştir. (1)

(1) TİSK : Türkiye'nin Rekabet Gücü, İstanbul, 1995, S.37

Fakat Türkiye içinde bulunduğu, dünya ticaretinden alınan payın azlığı, sürekli artan bütçe harcamaları ve açıkları, ekonomik büyüme hızındaki istikrarsızlıklar, kişi başına düşen GSMH 'nin diğer ülkelere göre düşük seviyelerde kalması, yeni istihdam alanlarının azlığı, yüksek işsizlik oranları, kayıt dışı ekonomi payı yüksekliği gibi ekonomik ve sosyal faktörler nedeni ile Avrupa ülkeleri ile rekabet konusunda ciddi sorunlar ile karşı karşıya kalabilecektir.

Türkiye'nin AB ile GB'ni gerçekleştirmesinin ardından Türk Sanayii tamamı ile AB rekabetine açılacak, AB'ne karşı uygulanan gümrükler sıfırlanacak, AB dışı ülkelerle olan ticarete ise, kendi gümrük vergilerinin oldukça altında olan OGT'ni uygulamaya başlayacaktır. Böylelikle Türk Sanayii sadece AB ülkeleri ile değil, AB pazarına dolaylı olarak giren 3. dünya ülkelerinin pazarında da düşük koruma oranları ile rekabet etmek durumunda olacaktır. Rekabet gücü düşük olan sektörler, düşük koruma oranlarından oldukça etkilenecektirler.

Gümrük Birliği öncesi yüksek koruma altında üretim yapan firmaların, dış rekabete açık alanlarda üretim yapan firmalara göre çok daha ciddi uyum sorunları ile karşı karşıya kalmaları kaçınılmazdır. Bu firmaların bir kısmı üretimlerini kısarak ortalama maliyetlerini düşürmek, bir kısmı ürün çeşidini sınırlayarak kalite artışı sağlamak, bir kısmı da yabancı ortak bulmak, yeni teknolojiler satın almak ve bunları geliştirmek yolu ile Gümrük Birliği'nde yaşamlarını sürdürecektir. Bu olanakları bulamayan firmalar ya üretimlerine son verecek ya da rekabet edebilecekleri başka faaliyet alanlarına kaymak durumunda kalacaklardır. (1)

3. Türkiye'nin Rekabet Gücünün Belirleyicileri

3.1. Maliyetler

İşletmelerin sürekliliğinin yani yaşamının devamını dolayısı ile rekabet gücünü belirleyen faktörlerin başında gelmektedir. Maliyetler; işgücü maliyeti, sermaye maliyeti, vergiler gibi girdiler etkilerken, bunlardan birinin yüksek olması üretim maliyetini dolayısı ile ürünün satış fiyatını etkileyeceği için, firmaların

(1) İKV, **Firma Düzeyinde Karar Alıcılar İçin Gümrük Birliği Testi**, İstanbul, 1995, S.32

rekabet gücünde olumsuz etki yaratması doğaldır.

Rekabet gücünün en önemli değişkeni olan işgücü maliyeti, brüt ücret, işveren tarafından işçiye ödenen sosyal güvenlik primleri, fonlar, kreş, eğitim, spor gibi sosyal harcamalar ile kıdem ve ihbar tazminatından oluşmaktadır.

Ülkemizde, ücret konusunda; işgücü için harcanan miktarın yaklaşık üçte ikisinin üretim ve verimlilik haricindeki giderlere ait olması, üretim ile ilgili olmayan sosyal amaçlı fonların oranının Avrupa Birliği ülkelerindeki oranlara göre oldukça yüksek oluşu, enflasyon oranının oldukça yüksek düzeyde seyretmesi, devlet tarafından ücret üzerinden yapılan kesintilerin yüksekliği ve sendikaların verimlilikle ilişkisi bulunmayan yüksek ücret taleplerinde bulunmaları, rekabet gücünün iyileştirilmesi için düzeltilmesi gerekli çarpıklıklar ve olumsuzlukların başında gelmektedir.(1)

3.2. Verimlilik

Verimlilik, işgücü verimliliği, sermaye verimliliği ve toplam faktör verimliliği olarak üç ayrı açıdan incelenmektedir. En büyük öneme sahip olan işgücü verimliliği konusunda, ülkemizi Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştığımızda, Türk imalat sanayi işgücü verimliliğinin Avrupa Birliği üreticilerinin 1/7'si civarında olduğu ortaya çıkmaktadır. (2)

Türk ekonomisinde 1980'li yıllarda uygulanan sosyo-ekonomik politikaların verimlilik artırıcı tedbirleri içermemesi, verimliliğin artırılmasına yönelik bilinçli teknoloji seçimi, planlı eğitim ve işgücü kalitesi artırılması konuları üzerinde yeterince durulmaması bu sonucu doğurmuştur.

Ücret artışlarının, verimlilik artışının yüzdesi olarak değerlendirildiği teşvikli ücret sistemlerinin, Avrupa birliği ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de uygulanmaya başlanması, bu konuda alınması gerekli önlemlerin başında gelmektedir.

Bu sistemler, çalışanların adil ücret artışı almalarına, verimliliğin artmasına,

(1) TISK, S.40

(2) TISK, S.50

Üretici firmaların artan verimlilikten alacakları pay ile yatırım yapabilmelerine ve dolayısı ile yeni istihdam imkanlarını yaratılmasına imkan verecektir.

3.3. Karlılık

Dışa açılma ve artan küreselleşme ile artan rekabet, firmaları verimli çalışmaya zorlayarak karlılığı ön plana çıkarmaktadır. Aynı girdiler ile daha fazla üreterek daha fazla kar eden firmalar ayakta kalabilmekte, diğerleri piyasadan çekilmek zorunda kalacaklardır.

1994 yılında ülkemizin içine girdiği kriz sonucu ekonomisinde %6 oranında bir küçülme, kapasite kullanım oranlarında düşüş ve üretimde %5,7'lik bir azalma meydana gelmiştir. Bu olumsuzlukların aksine rant kesimi büyümüş, ranttan elde edilen kazancın üretimden elde edilen kazanca göre daha rahat elde edilebilir hale gelmiş ve firmalar karlılık oranlarını sermayelerini üretim için kullanmak yerine rant geliri elde etme amaçlı kullanarak artırmışlardır.

Üretim artışının durması hatta küçülmesi ve yerini ranta bırakması rekabet gücünü etkileyen en önemli etkenlerden olmuştur. Bu nedenle, üretim artışını teşvik eden politikaların acilen belirlenip uygulamaya konulması gerekmektedir.

3.4. Devletin Rolü

Firmaların rekabet glerinin artırılması konusunda devlete düşen en önemli görev, istikrarlı bir makro ortam oluşturmak, paranın istikrarını ve ekonomik büyümeyi sağlamaktır. Ayrıca kamu sektörünü küçülterek kamu harcamalarını azaltmak ve böylelikle kamu açıklarını düşürerek vergi oranlarını indirmek de devletin başlıca görevlerindedir.

4. Gümrük Birliği'nin İmalat Sanayiine Olası Yararları

-Gümrük vergilerinin kalkması ile, ithal girdilerdeki ucuzlama ve kolay bulunabilirlik sonucu maliyetlerin azalması sağlanarak ihracat artırılabilir.

-Gümrük vergilerinin kalkması ile, makina ve teçhizat yatırım maliyetlerinde meydana gelecek düşüş, sabit sermaye yatırım harcamalarını artıracaktır. (1)

-Makina ve teçhizat temininde sağlanacak kolaylığın getireceği teknoloji yenileme imkanı, teknoloji transferini kolaylaştıracaktır.

-Sabit sermaye yatırımı artışı ve teknoloji transferi sayesinde artan üretim kalitesi sonucu ihracat artacaktır.

-Maliyetlerdeki azalış rekabeti artırırken, kapasite artışı, bol ürün ve çeşitlilik sağlanacaktır.

-Tekstil sektöründe kotaların kalkması, bu sektöre büyük avantajlar sağlayacaktır.

-Gümrük işlemlerinin azalması, ihracatı kolaylaştırarak zaman kaybını önleyecektir.

-İhracatın gelişmesi sonucu genişleyen pazar ile artan üretim ve istihdam gelecektir.

-AB ülkelerine satışta 3. ülkelere göre avantaj sağlanacaktır.

-Yabancılarla ortaklık kolaylaşacaktır.

-Siyasi ve ekonomik baskılar azalır zaman içinde kalkacaktır.

-Daha ucuz finansman imkanı ile iç pazara ucuzluk gelecektir.

-Know-how ve patent konusunda yarar sağlanacaktır.

5. Gümrük Birliği'nin İmalat Sanayi Sektörüne Getireceği Olası Sorunlar

-Teknoloji ve Ürün çeşitliliği konularındaki olumsuzluklar sebebi ile AB'ne uyum güçlüğü ortaya çıkacaktır. Yüksek maliyetler ve zayıf kalite rekabet gücünü olumsuz etkileyecektir.

-Gümrük Birliği'nde, hazır olmayan kuruluşlar, güçlü sermaye grupları ile rekabet etme, hammadde temini imkanı, teknoloji, bilgi ve sermaye gücü konularında etkileneceklerdir. (2)

(1) ISO, Gümrük Birliği 'nin İmalat Sanayi Sektörü üzerindeki Etkileri, 1995,S.15

(2) TÜGIAD, S.50

-Enflasyon oranının yüksekliği ve fiyatlardaki istikrarsızlık rekabet gücünü olumsuz etkileyecektir. (1)

-Doğru kur politikalarının uygulanmaması durumunda, ithal edilen tüketim malları artacak ve ucuzlayacaktır. Bunun sonucu olarak dış ticaret açığı artarak döviz rezervlerini olumsuz etkileyecektir.

-Türkiye'deki teşvik sisteminin AB düzeyine getirilmemesi durumunda rekabet şansımız zayıflayacaktır.

-Mali kaynak yaratma konusundaki zorluklar, finansman maliyetindeki darboğazlar sebebi ile daha da artacaktır.

-Bazı sektörler, marka imajı ve yabancı mala olan ilgi sebebi ile rekabet zorlukları yaşayacaklardır.

-Rekabet konusunda önemli faktörlerden olan işgücü maliyetindeki avantajımız giderek azalacaktır.

-Kalifiye işgücü bulma sorunu ortaya çıkacaktır.

-İşyerlerinin ciro ve karlılıkları azalacaktır.

6. Teşvik Sisteminin AB ile Uyumunun Türk İmalat Sanayi Üzerindeki Etkileri

-Teşviklerin uyumu sonucu, kaldırılan bazı teşvik araçlarının yerine AB ile uyumlu yeni teşvikler getirilmemesi durumunda yararlanma oranları yüksek olan büyük ölçekli işletmeler önemli ölçüde etkilenecektir. 1985 sonrası dönemde büyük ölçekli firmaların %93,5'i teşviklerden yararlanmışlardır. (2)

-Büyük ölçekli firmaların çoğunluğu ihracat ve yatırım teşviklerinden birlikte yararlanmaktadır. Teşviklerde uyum çerçevesinde kaldırılacak teşvik araçlarının etkisi bu firmalar açısından orta ve küçük ölçekli firmalara göre daha fazla olacak, ihracat ve özellikle yatırımlar üzerinde olumsuz etkiler yaratabilecektir. Araştırmalar bu firmaların sayılarının küçümsenmeyecek boyutta olduğunu göstermektedir. Bu firmaların %86,5'i yatırım teşvikleri, %69,3'ü ise

(1) TÜGİAD, S.42

(2) ISO, Gümrük Birliği 'nin İmalat Sanayi Sektörü üzerindeki Etkileri, 1995, S.23

ihracat teşvikleri kullanmışlardır. %62,3'ü ise her iki teşvikten birlikte yararlanmışlardır.

-Küçük ve orta ölçekli işyerlerinde Eximbank kredilerinden yararlanan firmaların oranı düşüktür. Buna karşın büyük ölçekli işletmelerde Eximbank kredi kullanım oranı %56,4 'tür. Büyük ölçekli işletmeler arasında bu krediyi kullanan işletmelerin çoğunluğu 1991-1994 yılları arasında bu olanaklardan yararlanmışlardır. Pek çok ülkede olduğu gibi ihracat için verilen Eximbank kredileri kullanımı Türkiye'de süreklilik kazanmıştır denilebilir. Türkiye'de uygulanan Eximbank kredi faiz oranlarının piyasanın çok altında olması halinde sübvansiyon olarak kabul edilecek ve kredi kullananlar konusunda bazı düzenlemelere gidilme zorunluluğu ortaya çıkabilecektir.

7. Gümrük Birliği'nin Türk İmalat Sanayinin Girdi Temini Üzerindeki Olası Etkileri

-Firmaların yaklaşık yarısı en önemli girdi kaynaklarını yerli üreticilerden sağlarken %30'u ithal ürünleri ilk sıraya koymaktadır. Bu durum GB ve Ortak Gümrük Tarifesinin işletmeleri girdiler düzeyinde önemli ölçüde etkileyeceğini göstermektedir. (1)

-İthal girdilerin büyük çoğunluğunun AB menşeli olması GB'nin girdiler üzerindeki etkisinin olumlu yönde olacağını göstermektedir.

-İthal girdilerin tüm işyeri büyüklükleri için ortalama %40'nın AB dışı ülkeler menşeli olması OGT'nin etkilerinin küçümsememesi gerektiğini göstermektedir.

8. Gümrük Birliğinin İç Pazara Etkisi

-Gümrük Birliği ile iç pazarda oluşan rekabet ortamı büyük işletmeleri kısa sürede etkileyecektir. (2)

-Kaldırılan koruma oranları küçük ve orta ölçekli işletmeleri etkileyecektir.

(1) ISO, Gümrük Birliği 'nin İmalat Sanayi Sektörü üzerindeki Etkileri, 1995, S.30

(2) ISO, Gümrük Birliği 'nin İmalat Sanayi Sektörü üzerindeki Etkileri, 1995, S.44

-Gümrük Birliği sonucu OGT, AB dışı ülke ürünlerini etkileyecektir. Bu sebeple i pazarda özellikle büyük ölçekli firmaların yeni rekabet ortamıyla karşılaşması olasıdır.

-Gümrük Birliği ile ithal ürün çeşidinin artması iç pazarda rekabeti daha da yaygınlaştıracaktır.

9. Gümrük Birliğinin Türkiye 'nin İhracatına Etkileri

-Başta büyük ölçekli olmak üzere ihracat yapan işletmelerin GB'nin oluşturacağı dış pazar fırsatlarından yararlanma şansları artacaktır.

-İhracat yapan firmaların üretimlerinin önemli bir bölümünü ihraç etmiş olmaları GB'nin yaratacağı fırsatları değerlendirmeleri olasılığını arttırmaktadır.

-Türkiye için önemli ihraç pazarı konumunda bulunan Avrupa ülkelerine ihracat özellikle tarife dışı engellerin kaldırılması ile olumlu yönde etkilenecektir.

-Dış pazardaki en önemli rakiplerin AB lkeleri üreticileri olması GB'yi iç pazardaki rekabeti önemli ölçüde artırıcı etken konumuna getirecektir.

10. Gümrük Birliği'nde İmalat Sanayi Sektörünün Olumsuz Etkilenmemesi İçin Uygulanması Gerekli Hazırlık Programı

Türkiye, kendisi için orta ve uzun vadeli zm gerektiren Gümrük Birliği'nde Dünya 'nın en büyük ekonomik bloğu haline gelme yolundaki Avrupa Topluluğu karşısında, korumasız olarak rekabet etme durumunda kalacaktır. Bunun için hazırlık programının temel unsuru olarak Türk ekonomisinin uluslararası rekabete hazır konuma getirilmesi göze çarpmaktadır.

Uygulanacak programın başarısı ülkemizin çeşitli kesimlerince benimsenmesi ve sahiplenilmesine bağlı olacaktır. Bu programın, Gümrük Birliği 'ne hazırlık için gerekliliği yanında, Türk ekonomisini ağdaş standartlara ulaştıracaağı gerçeğinin benimsenmesi gerekmektedir. (1)

(1) İKV, Gümrük Birliği'nin Türk Ekonomisine Etkileri, 1994, S.14

Bu programın içermesi gereken ana unsurları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

-Devletin ekonomideki payının azaltılması ve asli işlevlerine yönlendirilmesi:

Ülkemizde, Kamu İktisadi Teşebbüsleri sebebi ile Devletin ekonomideki payının yüksek olması kriz oluşturucu etken olarak görülmektedir. Cumhuriyetimizin kuruluşundan itibaren girişim ve sermaye yetersizliği sebebi ile düşük kalan kalkınma hızını artırmak amacı ile tesis edilen bu kuruluşların, Demokrasi ve serbest piyasa ekonomisi kurallarının giderek taraftar topladığı 80'li yıllarda, özel sektöre devredilmesi önem kazanmıştır.

Devlet, serbest piyasa ekonomisi mekanizmalarının gerektiği gibi oluşması ve çalışması konularında hakemliği üstlenerek; ana işlevleri olan sağlık, adalet, eğitim ve güvenlik hizmetlerini eksiksiz yerine getirmeyi çabalamalıdır.

Özelleştirme devletin bulunması gereken konuma gelmesi için bir araç olarak görülmelidir. (1)

-Devletin verimli çalışmasının sağlanması: Devletin ekonomik faaliyetlerden arınmasının yanında, ana işlevlerinde verimlilik prensibinin benimsenmesi gerekmektedir.

Devlette verimliliğin sağlanması için kapsamlı ve dinamik bir eğitim programı uygulanmalıdır.

-Kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması: Güçlü bir ekonomi için, Tüm milli ekonomilerde varolan, fakat oranının ekonomi gücünü belirlediği kayıt dışı faaliyetlerin azaltılması kaçınılmazdır.

Kayıt dışı ekonomi devlete vergi vermeden hizmetlerden pay almakta ve vergi verenlere karşı büyük haksızlık yaratmaktadır. Kayıt dışı çalışan kurumlar sektörlerinde haksız rekabete sebep olmakta ve oluşturdukları kaynaklar ekonomide dengeleri bozmaktadır.

(1) TİSK, S.79

Ülkemizde kayıtlı kısma göre 35-50% arasında olduğu tahmin edilen kayıt dışı payın yüksekliği gerekli tedbirlerin acilen alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

-Vergi yükünü azaltarak ve vergi yükümlülerini çoğaltarak vergi gelirlerinin artırılması: Kayıt dışı ekonominin büyüklüğü sebebi ile oluşan vergi oranlarının, yasalara uygun çalışan kişi ve işyerlerini cezalandırıcı nitelik taşıdığı ülkemizde, acil önlemler gerekmektedir.

Kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması ve vergi kapsamı dışında kalan bazı kesimlerin kapsama dahil edilmesi ile vergi gelirlerinin artması ve vergi yükünün azalması sağlanarak, üretim, katma değer ve istihdamda olumlu gelişmeler sağlanabilir. (1)

-Dış rekabete uyum sağlayabilecek yatırımların desteklenmesi: Gümrük Birliği'nde Türk ekonomisinin üretim gücünü kaybetmemesi, artacak ithalatın ihracat ile dengelenebilmesi ve istihdam sorununun büyümemesi için yatırımları desteklemek gerekmektedir.

Yatırımların dış rekabete uyum sağlayacak yapıda olması hedefi ile Teşvik sisteminde AB mevzuatına uyum sağlanmalı, teşviklerin amaçlara tam yönelik ve suistimali önleyici olması sağlanarak yatırım seferberliği başlatılmalıdır. (2)

-Döviz kazandırıcı işlemlerin madden ve manen özendirilmesi: Türk ekonomisinin ihtiyacı olan döviz girdisi konusu Gümrük Birliği'nde artış gösterecektir.

İhracat, dış müteahitlik ve turizm gelirlerinin artışı için sektörlere cesaret verilerek, döviz kazandırıcı işlemlerde kurumlar vergisi istisnası ve KDV indirimi gibi teşvikler uygulanmalıdır.

(1) TİSK, S.87

(2) İKV, Gümrük Birliği'nin Türk Ekonomisine Etkileri, 1994, S.17

-İşgücü piyasasında uzlaşma ve istikrarın sağlanması: Tehlike olarak görülen mevcut işsizlik oranında meydana gelebilecek muhtemel artışın kontrol altına alınabilmesi için işgücü, işveren ve devletin uzlaşma ile çözümler üretmesi gerekmektedir.

Bu konuda, ücretlerin sendikal baskılara göre değil, haketme ve verimliliğe göre tespiti, Devletin sağlık ve sosyal hizmet için işçi ve işverenden topladığı kaynakların verimli kullanılabilmesi ile yeterliliğinin sağlanması, Avrupa Birliği ülkelerinde olduğu gibi, İşverenlerin ağır vergi ve sosyal güvenlik yüklerinin hafifletilmesi yolu ile iş gücü maliyetinin azaltılması, işletmelerin esnek bir yapıya kavuşturulması, işsizlik sigortası ve işsizlik yardımı gibi pasif politikalar yerine mesleki eğitim, yeniden eğitim ve istihdam danışmanlığı gibi aktif hizmetlerin geliştirilmesi gibi çalışmalar büyük yarar sağlayacaktır. (1)

-Para maliyetlerinin AB ortalamalarına indirilmesi: Yeterli sermaye birikiminin bulunmayışı ve AB ortalaması ile karşılaştırıldığında para maliyetlerinin çok yüksek oluşu ülkemizde, Kamu İktisadi Teşekküllerinin kıt olan kaynaklara büyük ölçüde ortak olmasından kaynaklanmaktadır.

KİT'lerin özelleştirilmesi bu sorunun en önemli çözücüsü konumundadır.

-Enerji maliyetlerinin AB ortalamalarına indirilmesi: Türk ekonomisinin uluslararası rekabete girmesinde ciddi bir engel oluşturan enerji fiyatlarının, sektörün etkin ve akılcı bir planlama ile işletilerek makul seviyelere çekilmesi gerekmektedir.

-Eğitime verilen önemin artırılması: Tam rekabet ortamlarında nitelikli el emeği ve beyin gücünün üretim ile birleşmesi gerekliliği, eğitime verilmesi gerekli önemi göstermektedir. (2)

Uluslararası standartlara uygun olmasına rağmen tam anlamı ile iş hayatına dönük olmayan eğitim sistemine sahip ülkemizde, eğitimi piyasaya cevap verir

(1) TISK, S.54

(2) İKV, *Gümrük Birliği'nin Türk Ekonomisine Etkileri Önlemler ve Öneriler*, 1994, S.18

konuma getirmek amaç olmalıdır.

-AB mevzuatına uyum sağlanmalıdır: Birliğin rekabet kurallarını içeren ekonomik mevzuatına uyum sağlanmalıdır.

-Ekonomik ve Sosyal Konsey kurulması: Sosyal ve Ekonomik yaşamı kapsayan konularda önemli görevler üstlenen bu ulusal koseyler AB ülkelerinin önemli bir bölümünde bulunmaktadır. Türkiye'de de ulusal düzeyde benzer bir konsey kurulması Gümrük Birliği uyumu sırasında yararlı olacaktır.

GÜMRÜK BİRLİĞİ'NDE TÜRK BEYAZ EŞYA SEKTÖRÜ 'NÜN DURUM ve GELECEĞİ

1. Giriş

Türk Beyaz Eşya Sektörü, Türkiye'deki yaklaşık otuz yıllık geçmişi, Gümrük Birliği süreci boyunca oluşturduğu altyapı ve üretim teknolojisi ile dışa açılmaya yönelik; mevcut kapasiteleri, kalite standartları, iç ve dış ticaret alanları doğrultusunda kapsamlı ve uzun vadeli projelere imza atmıştır.

Kalite, AR-GE ve yeni ürünlerin teşviki doğrultusunda, Gümrük Birliği'nde sektörün avantaj ve dezavantajlarının yakın gelecekte iç dinamikleri harekete geçireceği ortak anlayışı ve sektör için alınması gerekli önlemler bu son bölümde ele alınmıştır.

2. Sektörün Tanım ve Sınıflandırılması

Beyaz Eşya; Dayanıklı Tüketim Mallarının, soğutucular, ev temizlik gereçleri, yemek pişirme araçları, bulaşık makinası, su ısıtma cihazları gibi ürünlerin üretimi ve pazarlamasını kapsayan, alt sektörlerinden biridir. (1)

3. Ürün Tanımı

Buzdolabı, çamaşır makinası, çamaşır kurutma makinası, elektrik süpürgesi, fırın, bulaşık makinası, ısıtıcılar ve küçük ev aletleri beyaz eşya sektöründe tanımlanmaktadır. (2)

(1) Vakıfbank, **Beyaz Eşya Sektörü**, 1994, S.1

(2) Vakıfbank, **Beyaz Eşya Sektörü**, 1994, S.1

Her türünün alternatif enerji kaynakları ile çalışabilmesi, değişen teknoloji ve ihtiyaçlar, rekabet gibi nedenler beyaz eşya ürün yelpazesini genişletmiştir.

4. Dünya’da ve Türkiye’de Beyaz Eşya Sektörünün Gelişimi

4.1.Dünya’da Beyaz Eşya Sektörü

Beyaz eşyanın hane halklarına dağılımı 1. ve 2. Dünya savaşları sonrası gerçekleşmiş ve başlangıç etkisini ABD’de göstermiştir. Mekanik çamaşır makinası ve elektrikli buzdolabı üretimi ile ABD’de başlayan ve 10 yıllık bir gecikme ile Japonya’da Süratle büyüyen bu sektörün sunabildiği kullanım yaygınlığı günümüzde ülkelerin gelişmişlik düzeyini belirleyen bir unsur haline gelmiştir. 1960’lı yıllarda ABD pazarının 1970’li yıllarda Avrupa pazarının bu sektörde doyuma ulaşması büyümeyi durdurmuş ve firmalar arası rekabeti artırmıştır. (1)

1970’li yıllarda beyaz eşya talebinin sabit kalması, AB ile pazarların birleşmesi, firmaların birleşerek uluslararası şirketler meydana getirmesine sebep olmuştur.

1990’lı yıllarda %6,8 oranında artış gösteren Avrupa piyasası ABD’li imalatçıların dikkatlerini çekmiş ve Doğu Avrupa ülkeleri potansiyel ihraç ülkeleri konumuna gelmişlerdir.

Ulusal pazarlarda birleşme ve satınalma yolu ile firma sayıları azalmış, iç pazarları kısıtlı olan Kuzey Avrupa şirketleri ulusal faaliyetlerini geliştirmişlerdir.

Dünya Beyaz Eşya pazarlarında faaliyet gösteren üreticileri üç ana grupta toplamak mümkündür.

- a) Küresel (Global)şirketler
- b) Uluslararası Şirketler
- c) Ulusal şirketler

Birinci gruba giren birden fazla pazarda üretim ve satış yapan küresel şirketler son 10 yıl içinde birleşme ve satınalma ile gelişmişlerdir. Bu gruba örnek

(1) İzmir Ticaret Odası, **Beyaz Eşya Sektörü**, 1995, S.10

olarak yılda yaklaşık 5-6 milyar dolar ciroları olan Wirlpool-Philips, Elektrolux-Zanussi-White, General Electric-Hot Point, Maytag-Hoover verilebilir.

İkinci gruptaki uluslararası şirketler üretimlerini genellikle bir ülkede gerçekleştiren fakat birden fazla ülkede satış ve pazar payına sahip olan şirketlerdir. Bu gruba örnek olarak yıllık ciroları ortalama 1-2,5 milyar dolar arası değişen Bosch-Siemens, Ariston-Merloni, Miele, AEG gibi firmalar gösterilebilir.

Üçüncü grupta üretimlerini ve satışlarını sadece buldukları ülkede gerçekleştiren ve dış satışları yani ihracatları toplam üretimlerinin %10'unu geçmeyen ve ciroları ortalama 0,3-1 milyar dolar arası değişen şirketler yer almaktadır. Bu gruba örnek olarak Fransa'da Thomson, İngiltere'de Lec ve ülkemizde Arçelik gösterilebilir.

Son yılların en büyük iki pazarından olan ABD pazarının %90'ı dört büyük dünya şirketi olan Wirlpool, General Electric, WCI, Maytag'ın elinde, Avrupa pazarının ise yarısı üç büyük dünya şirketi olan Electrolux, Wirlpool ve BSHG'nin elindedir.

Günümüzde Dünya Beyaz eşya pazarının %20'si ABD, %20'si Uzakdoğu, %25'i AB ve EFTA ülkelerinin elinde olup ciro olarak %70'i uluslararası dört şirkete aittir. (1)

Ürün bazında son yıllarda en hızlı büyüme ile Buzdolabı birinci olmuş ve onu çamaşır makinası izlemiştir.

Tüketicilerin beyaz eşya ürünlerine yönelimleri doğrultusunda dünya'da artık,

-Daha Kompakt (1-2 kişilik evler için)

-Kombine (2-3 farklı ürün bileşimi)

-Micro-chip teknolojisi ile programlanabilen

-Yeni malzemeler içeren

-Düşük enerji, girdi ile kullanılan, çevreye duyarlı ürünler üretilmeye başlanmıştır.

(1) İzmir Ticaret Odası, S.12

4.2. Türkiye’de Beyaz Eşya Sektörü

Ülkemizde yaklaşık 30 yıllık bir geçmişi olan Beyaz Eşya sektörü 1960’lı yıllarda montaj sanayine dayalı olarak faaliyete geçmiş ve kısa süre içinde bir gelişme göstererek Türkiye’nin önemli sektörlerinden biri haline gelmiştir. 1974-1976 yılları arasında özellikle buzdolabında önemli ilerlemeler kaydedilmiş ve yeni yatırımlar İstanbul dışına taşmıştır. 1980’li yıllarda yaşanan kriz iç pazarı daraltarak kapasite kullanım oranlarını geriye çekmiştir. 1950’li yıllarda bu faaliyet başlangıcının hazırlıkları ile birlikte ithal mallarda Türkiye’ye girmeye başlamıştır. Bu yıllarda iç pazarda Beyaz Eşya sektöründe lider konumda olan bulunan Koç ve Profilo, o dönemde, satışları oldukça sınırlı da olsa Bosch ve Hoover ithal markaları ile pazardalardı. 1983 yılında dışa açılma çalışmaları ile birlikte pazara yeni marka ve ürünler girmeye başlamış, Türk tüketicileri, otomatik çamaşır makinası, mikrodalga fırın ve üç kapılı buzdolabı gibi yeni ürünler ile tanışmışlardır. (1)

Bu yıllardan önce dış rekabetten uzak olan Türkiye pazarı sermaye yapısı, teknoloji seviyesi, yetişmiş insan gücü kaynakları, tüketicinin alım gücünün düşüklüğü, üretici ve ithalatçı firma sayılarının artmasını, büyümesini ve gelişmesini engellemiştir. (2)

9 Ağustos 1989 kararları ile gümrük vergileri ve fonlardaki düşüş ithal mallara olan talebi artırmış, bu yıllardan sonra sektör en hızlı gelişme trendini göstererek, ithalat furyası ile sektör bir hayli canlanmıştır.

Günümüz Beyaz Eşya sektöründe yaklaşık on büyük üretici, yüz’e yakın küçük ve orta boy üretici ve 15-20 civarı ithalatçı firma faaliyet göstermektedir.

Ülkemiz Beyaz Eşya pazarının %60’ Koç grubu, %20’si AEG Profilo, geri kalan kısmı ise Vestel, Pekel, Conti, Teba, Philco, Frigidaire, Simtel, Auer, Siemens, Westinghouse, Bosch, Electrolux, Miele, Hoover, Sharp, Kelvinatör gibi yerli ve ithal markalar tarafından paylaşılmaktadır.

Rekabetin doruk noktasında olduğu ülkemizde her yıl yepyeni ve kaliteli

(1) Vakıfbank, S.7

(2) İzmir Ticaret Odası, S.13

ürünler katılmış ve bu kapsamda tüketiciye sağlanan avantajlardan olan garanti süreleri uzatılmıştır.

Sektörde faaliyet gösteren firma sayısında meydana gelen artış, firmaların sektör pazar paylarının azalmasına sebep olmuş ve 1993 yılında sadece %5'lik bir büyüme kaydedilebilmiştir. Buna sebep olarak mevcut fiyatların alım gücü üzerinde seyretmesi gösterilebilir. Ülkemizde, gelişmiş ülkelerle olan rekabet şansının yüksek konumlarda olduğu Beyaz Eşya Sektörü mamüllerindeki kullanım oranları aynı konuma ulaşamamıştır. (1)

Tüketici seçiminde etkili olan albeni, fiyat, fonksiyon, kalite, emniyet, bayi teşkilatı ve servis gibi birtakım özellikler vardır.

5. Beyaz Eşya Sektöründe Üretim

5.1. Teknolojik Gelişmeler ve Beyaz Eşya Sektörü

5.1.1. Dünyadaki Teknolojik Gelişmelerin Beyaz Eşya Sektörü Üzerindeki Etkileri

1970'li yılların ortasına kadar süren hızlı teknolojik değişim ve gelişim sonucunda doyuma ulaşan sektörde fiyat indirimi ve yeni ürünlerle bu durum aşılmaya çalışılmış ve kalite artırılmıştır. Üretim sürecinde birim maliyetler düşerken, montaj aşamasında işgücü maliyeti önem kazanmıştır. Bunun sonucu olarak yoğun işgücü gerektiren üretimler, özellikle çok uluslu şirketlerin işgücü maliyetlerinin düşük olduğu gelişmekte olan ülkelere kaymasına sebep olmuştur.

5.1.2. Türkiye'de Beyaz Eşya Sektöründe Teknolojik Durum

Dünya'daki güçlü Beyaz Eşya üreticileri, kalitenin iyileştirilmesinde ve maliyetlerin düşürülmesinde sermaye yoğun teknolojileri kullanırken, ülkemizde emek yoğun teknoloji kullanılmaktadır.

(1) Vakıfbank, S.7

Beyaz Eşya Sektöründe teknolojiyi ürün ve üretim teknolojisi olarak iki bölümde incelenebilir.

Türkiye’de ürün teknolojisi alanında dışa açılma ile beraber ülke içinde faaliyet gösteren çeşitli firmalar dış ilişkilerin artması sonucu teknoloji transferi ve kendi bünyelerinde yenilikler yaparak, Dünya Beyaz Eşya sektör liderleri ile rekabet edilebilecek düzeye gelinmiştir.

Üretim teknolojisi alanında uluslararası standartlar yakalanmış, güçlü firmaların üretim elemanlarının temin edildiği yerlerden makina ve teçhizatlar temin edilmiş ve yatırım teşvik politikalarının olumlu etkileri sonucu teçhizatlar yenilenecek otomasyon ve teknoloji seviyeleri yükseltilmiştir.

Ayrıca yerli makina ve teçhizat üreticileri de bu gelişmelere de uyum sağlamışlardır. Fakat sac ve plastik kalıp imalatı konusunda yeterli ve kaliteli imatlatıcı bulunmamaktadır. Sektörde, üreticilerin ihtiyaç duyulan parça ve malzemeleri teminde tercih ettikleri yan sanayi bu eğilim sonucu uzmanlaşmaktadır.

Herşeye rağmen rekabet konusunda ülkemizin rahat bir konumda olduğunu söylemek yanlış olur. Yüksek teknoloji yanında patent, know-how gibi özellikler getiren konular sebebiyle Türk sanayinin zorlanması kaçınılmazdır. Ayrıca ecolabel, ISO 9000, CFC kullanımı, enerji tasarrufu, gürültü düzeyi, geri dönüşümlü malzeme kullanımı ve ileride devreye sokulacak özel standartlar sanayiciyi kısa vadede sıkıntıya sokacak engeller konumuna gelebilecektir. Üstesinden gelinmesi zor görünen bu durum, konunun üzerine hızla gidilmesi ile teknoloji yenilenmesi ve günün taleplerine cevap verecek ürün çizgisinin yakalanması ile çözümlenebilecektir.

5.1.3. Çevre ile İlgili Çalışmalar

Sektördeki orta ve büyük ölçekli üreticiler Dünya’da lider konumdaki firmalara paralel olarak çevre ile ilgili projelere yönelmektedirler. Bu projeler, üretim ve ürün ile ilgili olmak üzere iki grupta toplanmaktadır.

Üretim ile ilgili projelerin başında hava kirliliğini önleme amaçlı alternatif enerjiler gelmektedir. Sektörün önde gelen firmaları doğalgaz kullanımına geçmişler, doğalgazdan elektrik enerjisi üretme konusunda yatırım girişimlerinde bulunmaktadır. Atık su arıtma sistemleri de bu projelerden sayılmaktadır.

Ürün ile ilgili projelerin başında, soğutucularda kullanılan ve ozon tabakasına zarar veren CFC gazlarının kullanımının tamamen kaldırılması ve yerine çevre dostu soğutucu gazların kullanımı gelmektedir.

Ülkemizde bu konu ile ilgili olarak, Arçelik Montreal protokolu çerçevesinde onaylanan projelerden en kapsamlı ve destek alan projesini gerçekleştirmiş ve ozona zarar vermeyen buzdolabı üretmiştir. Bu başarı kendi imkanı ve çalışmaları sonucunda, Amerika ve Japonya'dan önce Almanya ve İtalya ile de aynı zamanda Montreal fonundan destek alan şirketler arasında ilk olarak Arçelik tarafından sağlanmıştır. Bunun yanında 1994 yılı Ekim ayında ilk ozona zararsız buzdolaplarının Avrupa ülkelerine ihracatı gerçekleştirilmiş ve İngiltere ve Fransa gibi AB ülkelerine ihracat sürmektedir. (1)

Ürün ile ilgili diğer bir proje ise ürünlerde ve ambalajlarında geri dönüşümlü malzeme kullanımının yaygınlaştırılmasıdır. Ayrıca daha az enerji, su, deterjan harcayan sessiz ürünlerin geliştirilmesi çalışmaları da gelişmiş ülkelerdeki firmalarla eş zamanlı olarak yürütülmektedir. (2)

5.2. Üretim Yöntemi

Beyaz Eşya sektöründe ürünler sac parça, plastik parça, lastik, strafor, alüminyum enjeksiyon, pik, sfero döküm, beton parçalar ve elektromekanik komponent maddelerin biraraya gelmesinden oluşmaktadır.

Bu girdilerden sac parçalar Ereğli Demir Çelik 'ten ve yurt dışından temin edilirken, plastik parçalar yoğun olarak ana ve yan sanayiler tarafından yapılmaktadır. Elektromekanik komponentler ise motor, pompa, kompresör, timer, röle, termostat, program cihazı gibi ürünlere özelliklerini kazandıran tamamlayıcı

(1) Dünya, 16.11.1994

(2) Barometre, 27.11.1994

parçalardır. Sayılan tüm parçalar biraraya getirilip montajı tamamlandıktan sonra ürünlerin testine sıra gelmektedir. (1)

5.3. Mevcut Kapasite ve Kullanımı

1988-1995 yılları arasında seçilmiş ana ürünler bazında üretim kapasiteleri ve kapasite kullanım oranları Tablo 2 'de görülmektedir.

Üretim hacmi ile 1988 yılından itibaren sürekli artış gösteren sektör için 1980 yılı hamle yılı olmuş, iç pazardaki talep artışı ve ihracattaki artış sektöre oldukça iyi bir ivme kazandırmıştır. Durgun geçen 1991 yılında yine istenilen satışlar gerçekleştirilebilmiş ve 1992 yılında tüm ürünlerde ekonomik ölçüğe ulaşıldığı bir noktaya gelinmiştir. 1994 yılında ekonomik kriz sebebi ile küçülen sektör 1995 yılında tekrar hareketlenmiştir. (2)

5.4. Ürün Standartları ve Kalite Kontrolü

Bütünleşme süreci içinde olan AB ülkeleri madde ve ürün standartlarında bütünleşmek ve asgari müştereklerde uyum sağlamak amacı ile, Beyaz Eşya sektöründe ilgilendiren konularda standartların oluşması için standart organizasyonları kurmuş olup, ulusal standartları revize etmektedirler.

Türkiye'de Beyaz Eşya imalatında kullanılan hammadde, yarımamul standardizasyonu ve kalitenin tam olarak sağlanamaması nihai üründe kalitenin olumsuz etkilenmesi sonucunu doğurmaktadır. Son zamanlarda hemen hemen çözülmüş olan kalite sorununa, ithal mamüllerin ülkemize girişi ile de daha fazla önem verilmeye başlanmıştır.

5.4.1. ISO 9000 veya EN 29001 Normları

Günümüzde dört "M" ile başlayan, "Manpower, Material, Metod ve Makina"

(1) İzmir Ticaret Odası, S.16

(2) İzmir Ticaret Odası, S.18-19

TABLO:2

Yıllara Göre Üretim Miktarları ve Kullanım Oranları (adet)

ÜRÜNLER	KAPASİTE ve KULLANIM ORANLARI	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
		Buzdolabı	Adet 1005	1230	1230	1430	1830	1670
	%	86	73	80	71	59	75	68
Çamaşır Makinası	Adet 66	435	435	855	940	967	907	917
	%	66	76	87	89	90	108	85
Fırıncı	Adet 150	200	200	675	1179	761	629	448
	%	86	100	88	62	100	100	100
Elektrik Süpürgesi	Adet 70	890	890	706	700	735	794	794
	%	70	70	73	79	81	90	55

Kaynak: DPT, Temel Ekonomik Göstergeler (Beyaz Eşya ile İlgili Veriler), Ağustos 1995

olarak bilinen ve işletme kalite normu olan ISO 9000'den ISO9004'e kadar toplam kalite yönetimi normlarının önemi günden güne artmaktadır.

Üretimin tüm evrelerinde belli bir kalitenin sağlanması, garanti edilmesi ve sürdürülmesi için üretim sisteminde uygulanacak etkin bir üretim sistemini belirleyen standartları haiz olduğunu gösteren belge niteliğini taşımaktadırlar. (1)

Bu normlar Almanya'da DIN-ISO normu olarak kabul edildikten sonra, Avrupa normu niteliğinde EN rumuzu ile 29001'den 29004'e kadar işletmenin her bir aşaması için kodlanmıştır.

Ürünlerin üzerinde "made in Germany" damgasının yanında, DIN-ISO 9000 normunun da arandığı Almanya'da yasa koyucu, tüketicinin korunması ile ilgili olarak, bir ürünün tüketiciye verdiği zararın giderilmesini üreticiye emretmiş olduğu için, üreticinin sorumluluğuna başvurulacak durumlarda DIN-ISO 9000 normu, malın ne derece kontrolden geçtiğini ve bunun nasıl belgelendiğini gösteren ve böylece üreticinin sorumluluğunu hafifletmeye yönelik bir ögedir. (2)

Sonuç olarak bu norm sadece işletme için imaj normu değil, hukuki yardım sağlayan ve dört "m"'in kalitesini kanıtlayan bir normdur.

Türkiye 'de işletmelerin çoğu tarafından elde edilmesi gereken bu norm, ilgili ulusal ve uluslararası kuruluşlar tarafından, işletmelerin ancak gerekli koşulları sağlaması durumunda alacağı sertifika ile belirlenmektedir.

TSE çalışmalarını, kendi normlarının tamamını EN (European Standart) normlarına dönüştürülmesi üzerinde yoğunlaştırmıştır. Fakat çalışmalar çok yavaş yürümektedir.

5.4.2. CE Markası ve Beyaz Eşya Sektörü

1993 yılından itibaren Avrupa tek pazarının oluşması ile mevcut Gümrük Birliği anlaşmalarına ilave olarak AB bakanlar konseyi tarafından bir dizi uyulması zorunlu direktif yayınlamıştır. Bu direktifler üye ülkeler arasındaki teknik engelleri

(1) İsmet Sayiner, **Gümrük Birliği'nde Kalite Yönetimi**, İstanbul, 1995, S.11

(2) Murat Uğur Aksoy, **Gümrük Birliği'nin Türk Sanayine Etkileri**, 1995, S.4

kaldırmak, tüketicinin ileri derecede korunmasını sağlamak ve birlik ülkelerini dış kaynaklı rekabete karşı korumak amaçlarını içermektedir ve bu direktiflerdeki şartlara uyan ürünler "CE Markası" ile (Communaute, Europeenne) işaretlenecektir. Üzerinde bu işaret bulunan ürünler hiçbir engelleme ile karşılaşmadan serbestçe ülkeler arasında dolaşacaktır. (1)

Teknik engellerin kaldırılması yolunda teknik normların uyumlaştırılmasının bir sonucu olan CE etiketi aşağıdaki aşamalardan geçmektedir. (2)

1. Uyumlaştırma yönergelerinin ürünün serbest dolaşımı için gerekli teknik koşulları sağlaması,

2. Bu teknik özellikler ve koşullar için Avrupa normlandırma örgütleri (CEN, CENELEC, ETSI) tarafından normların belirlenmesi,

3. Bu Avrupa normlarının kullanılması konusunda yetkili makamların bağlayıcı olması,

4. Avrupa normlarına uygun olarak üretilen ürünlerde, tüketici ve çevre sağlığının ve güvenliğinin korunması konusunda, yasalara uygunluğunun aranması.

Bu konuda Beyaz Eşya sektörünü ilgilendiren direktiflerin son geçiş tarihleri aşağıdaki gibi olup bu tarihlerden itibaren CE etiketi taşımayan ürünler Avrupa ülkelerine ihraç edilemeyecektir.

Bu konu ile ilgili olarak Avrupa Birliği ülkeleri içlerinde çeşitli kuruluşlara yetki vermişlerdir. Ürün çeşidine göre bu kuruluşlar ilgili ürünlere ilgili direktiflere uygunluk sertifikası ve CE markası kullandırma hakkına sahiptirler. AB'ne üye ülkelere ihraç yapmak isteyen sanayiciler prosedürlerini yerine getirerek bu markayı ürünlerine koymak zorundadırlar.

Beyaz Eşya sektörümüz uzun yıllar Avrupa ülkelerine ihracata yönelik çalıştıklarından, ürünlerimiz Avrupa ülkelerinde geçerli standartlara uygun imal edilmektedir. Bu direktiflerdeki standartların bir bölümünde yapılan bazı değişikliklere uygun minimal düzenlemeler ile mamüllerimiz yurtdışında herhangi bir problem ile karşılaşmayacaktır.

(1) Ergün Önder, CE Markası ile İlgili Görüşler, 1994, S.1

(2) Aksoy, S.6

TABLO:3

Sektör İle İlgili Direktiflerin Son Geçiş Tarihleri

Direktif	Ref. No	Açıklama	Son Geçiş Tarihi
EMC (Elektromanyetik uygunluk)	89/336/EEC	Alçak gerilim ile çalışan parazit ve benzeri elektromanyetik bozulmaları önleyecek dizayn limitleri	01/01/1996
Gaz yakan ev aletleri	90/396/EEC	Gaz yakan ev aletlerinin dizayn ve emniyet kriterleri	01/01/1996
LVD (Alçak gerilim cihazları)	72/23/EEC	Alçak gerilim ile çalışan cihazların emniyet talimatları	01/01/1997

Kaynak: Önder, S.1

5.4.3. Yeşil Nokta

Türk ürünlerinin özellikle Almanya'da pazar şansını artıracak en önemli etkenlerden biridir.

Bu konu ile ilgili 17.08.1988 tarihli atıkların değerlendirilmesi ve imhası konulu yasa gereğince her türlü ambalaj, satan kişi tarafından geri alınmak zorundaydı. Bunun içinde ayrıca ambalajın kendisine geri getirilmesi için depozito kesmek zorundaydı. Bunu her bir satıcı için güç olduğunu gören Alman girişimciler, biraraya gelerek ikili sistem (Dual Sistem) denilen kamuya yararlı bir şirket oluşturmuşlardır. 600'e yakın üyesi bulunan ve kar amacı gütmeyen bu şirketin amacı belediyeler ile anlaşarak, ambalajının geri alımını garanti edemeyen ihracatçıların bu ambalajlarını toplayarak sanayiye yeniden recycling yolu ile geri dönmesini veya çöp olarak imha edilmesini sağlamaktır. Geri alımı garanti edemeyen ihracatçılar bu şirket ile anlaşarak lisansı almak zorundaydı. (1)

(1) Aksoy, S.8

Bedeli ödenerek anlaşma yapılmadan bu etiket ürün üzerinde kullanıldığında, şirket ürünün satışını Almanya'da yasaklayabilme yetkisini kullanacaktır.

5.4.4. Çevre Koruma Meleği

Almanya'da kamuya yararlı bir dernek (RAL) tarafından çıkarılan çevre koruma meleği etiketi tüketicinin satınalmadaki tercihini kolaylaştırmaktadır. Bu işaretin altında adı geçen ürünün niçin çevreye zarar vermediği yazılmaktadır. Bunlar gürültüsünün az oluşu, çevreye yaydığı tozların zararsız olduğu, az çöp bırakması ve içinde zararlı madde bulunmaması ve geri dönüşüm için uygunluk olabilmektedir. (1)

Bu etiket çevre sağlığı dairesi ve ilgili devletin katkısı ile RAL tarafından verilmektedir. Bunun için bir lisans alınması ve belirli bir ücret alınması gerekmektedir.

Bu etiketi haklı olarak koyan ve çevre sağlığına uygun olduğunu bu makamlara kanıtlayan üretici, malını rakiplerine nazaran biraz daha pahalı satabilme hak ve olanağına sahip olacaktır. Bu etiketin kullanılması için ürün grupları ile bu ürünlerde olması istenilen şartlar belirlenmiştir.

Bu standartlar ve etiketlerin Türkiye tarafından içine girdiği Gümrük Birliği'nden tam anlamı ile yararlanabilmesi için ürün kalitelerini yeterli seviyelere ulaştırarak elde edilmesi zorunludur denilebilir. Bu standart ve etiketlerin varlığı her koşulda rekabeti kolaylaştıracaktır.

6. Ürün Bazında Beyaz Eşya Sektörünün Değerlendirilmesi

Beyaz Eşya Sektöründe buzdolabı, çamaşır makinası, bulaşık makinası, elektrik süpürgesi, fırın ve küçük ev aletleri sınıflarında bir değerlendirme yapalım.

(1) Aksoy, S.10

6.1. Buzdolabı

Bölgeler bazında incelendiğinde Avrupa'nın ilk sırayı aldığı, ülkeler bazında ABD'nin başı çektiği ve Çin, SSCB, Japonya ve Almanya'nın onu izlediği buzdolabı üretimi ile Türkiye 1953 yılında tanışmıştır. Tüketici karşısına yaygın bir şekilde 1970'li yıllarda çıkan ve zorunlu bir ihtiyaç haline gelen buzdolabı kullanımı bir çok Avrupa ülkesi ile aynı seviyelere gelmiştir. (1)

1990 yılına kadar çok az olan iki kapılı buzdolabı sayısı artış göstermiş ve günümüzde Türkiye'nin her bölgesinde iki hatta üç kapılı buzdolaplarının pazarlaması yapılır hale gelmiştir. Ayrıca hazır yemek ve dondurulmuş gıda sektöründeki gelişmelere paralel olarak buzdolaplarına derin dondurucu bölümüde ilave edilmiştir. Fakat şu anda bu tür dolaplarda ithal ürünler ağırlıktadır. (2)

İç satış ve ihracatta sürekli başarısını sürdüren buzdolabı, kriz döneminde bile genel olarak sektörde meydana gelen %20'lik gerilemeye rağmen 1,45'lik üretim artışı ile sektörde tek iyi ürün olduğunu kanıtlamıştır.

Bu başarının sırrı, ithalatta son yıllarda meydana gelen artışın iç piyasaya mal üreten şirketleri dizayn, kalite ve fiyat açısından iyileştirme yapmaya zorlaması, buna bağlı olarak pazarlama modellerinin geliştirilmesi ile bulunan yeni pazarlar, üretim ve kalitede sağlanan artış sonucu artan ihracata dayanmaktadır. Üretilen her beş üründen birinin ihraç edilmesi, kriz döneminde de buzdolabı üreten şirketleri etkilememiştir. (3)

6.2. Çamaşır Makinası

Türkiye'de Dünya standardını yakalamış bir diğer beyaz eşya da çamaşır makinasıdır. Beyaz eşya sanayi içinde gerek üretim gerekse satış açısından önemli bir paya sahip olan çamaşır makinası pazarı her gün biraz daha hareketlenmektedir. Her yıl yeni bir modelin piyasaya sunulduğu otomatik çamaşır

(1) Banu Gülsever Çakmakçı, **Dayanıklı Tüketim Malları Sektöründe Gelişmeler**, 1993, S.8

(2) Vakıfbank, S.8

(3) CAPITAL, 04.1995, S.103

makinaları içinde bulunduğu çamaşır makinası alt sektöründe merdaneli makinaları piyasadan tamamen silmiştir. Merdaneli makinadan tam otomatik makinaya geçişte yaşanan sürecin benzerinin, otomatik çamaşır makinasından kurutmalı otomatik çamaşır makinasına geçişte yaşanacağı tahmin edilmektedir. Bu durum doğal olarak çamaşır makinası piyasasının canlılığını daha uzun süre koruyacağı beklentisini yaratmaktadır. Bu beklenti, pazarda canlı olan rekabet ortamının devam etmesine ve piyasada bulunan marka sayısının artmasına sebep olabilecektir. (1)

TABLO:4

Buzdolabı 1991-1995 Arası Değerleri (adet)

BUZDOLABI	ÜRETİM	İTHALAT	İÇ SATIŞ	İHRACAT
1991	1,026,075	9,374	848,656	160,394
1992	1,087,416	3,281	796,715	281,898
1993	1,247,016	83,619	927,180	396,801
1994	1,056,906	32,924	651,295	468,068
1995	1,256,396	26,236	660,206	603,452

Kaynak: BESD, Beyaz Dünya Aylık Bülten, Ekim 1995

Çamaşır makinasında liderlik yerli markalar içinde Arçelik 'e aittir. Onu izleyen Profilo ve AEG'nin yanında ithal ürünler içinde Bosch liderliği sürdürmektedir. (2)

(1) Çakmakçı, S.10

(2) Vakıfbank, S.9

TABLO:5**Çamaşır Makinası 1991-1995 Değerleri (adet)**

ÇAMAŞIR MAKİNASI	ÜRETİM	İTHALAT	İÇ SATIŞ	İHRACAT
1991	616,888	6,574	616,276	2,820
1992	779,636	2,920	774,718	3,842
1993	914,490	7,059	914,254	4,639
1994	620,189	8,241	625,174	7,236
1995	582,887	184	538,507	31,607

Kaynak: BESD

6.3. Bulaşık Makinası

Beyaz Eşya sektörünün yeni ürünlerinden olan bulaşık makinası bu sektörün lokomotifi olarak gösterilmektedir. Piyasaya geç girmesine rağmen şimdiden sektörün en gözde ürünü olmaya aday olan bulaşık makinası ilk olarak 20 yıl önce üretilmiş fakat rağbet görmediği için üretimden kaldırılmıştır. Son yıllara kadar ithal yolla tüketiciye sunulan bulaşık makinası, günümüzde bir çok firmanın üretim kalemleri arasında önemli yer tutmaktadır. Bu olumlu gelişmeyi yaratan en önemli etkenler talep, artan gelir ve tüketim kalıplarında meydana gelen değişiklikler şeklinde sıralanabilir. Özellikle çalışan kadın sayısının fazlalaşması, bulaşık makinasını lüks mallar listesinden çıkarıp zorunlu tüketim malları arasına almıştır. Başta Koç Holding olmak üzere bir çok firma bulaşık makinası pazarında yatırım yapmaktadır ve 1993 yılı bu konuda tam bir yatırım yılı kabul edilebilir. (1)

(1) Çakmakçı, S.12

Faaliyet gösteren firmalar arasında Koç Holding dışında Profilo, AEG, Simtel, Vestel gibi firmaların yanında üretici olarak yeni giren firmalar arasında Teba, Frimak, Cankurtaran Holding, Cihan ve Çukurovayı sayabiliriz. Bulaşık makinası kısa bir süre içinde beyaz eşya sektörünün önemli elemanlarından olacaktır. (1)

TABLO: 6

Bulaşık Makinası 1991-1995 Değerleri (adet)

BULAŞIK MAKİNASI	ÜRETİM	İTHALAT	İÇ SATIŞ	İHRACAT
1991	139,731	38,742	169,048	128
1992	207,553	15,267	211,425	145
1993	324,687	3,650	322,317	98
1994	217,335	1,018	222,221	99
1995	164,537	1,198	170,003	808

Kaynak: BESD

6.4. Fırın

Türkiye’de geçmişi en eski olan beyaz eşyalardan biri de fırındır. Son dönemlerde fırın pazarında yeni modeller ve modern sistemlerinde etkisi ile satışlarda hızlı bir artış olmuştur. Fırınlarda pazar büyürken fırın ebatlarında küçülme meydana gelmiştir. Tüketicinin tercihinin setüstü ocaklara yönelmesi ile bu ocaklardaki teknoloji sürekli yenilenmektedir. Koç grubunun şirketlerinden olan Ardem günümüzde Avrupa’nın en büyük fırın üreticisi haline gelmiştir. Çin’de

(1) Vakıfbank, S.10

fabrika kurulması için Çin'li yetkililer ile bir ön protokol imzalayan firma, başlangıçta 100 bin adet fırın ihraç etmeyi hedeflemekte, bu hedefe ulaştıklarında Çin'de üretime geçmeyi planlamaktadırlar. (1)

Yabancılardan hiçbir şekilde teknoloji almayan firma, birçok şirkete teknoloji satar konuma gelmiştir. Profilo, Auer ve AEG gibi yüksek seviyelerde ürün yapan Teba'da hemen hemen bütün Avrupa ülkelerine fason imalat yapmaktadır.

TABLO:7

Fırın 1991-1995 Arası Değerleri (adet)

FIRIN	ÜRETİM	İTHALAT	İÇ SATIŞ	İHRACAT
1991	1,306,639	2,790	972,169	368,411
1992	1,431,670	61,267	991,270	518,560
1993	1,661,927	2,373	1,127,408	702,651
1994	1,166,943	2,381	643,695	522,888
1995	1,255,602	2,239	689,651	613,361

Kaynak: BESD

6.5. Elektrik Süpürgesi

İthal ve yerli olmak üzere Simtel, Arçelik, AEG, ve Bosch gibi bir çok firma faaliyet göstermektedir. (2)

(1) Hürriyet, 19.01.1995

(2) Vakıfbank, S.11

TABLO:8**Elektrik Süpürgesi 1991-1995 Arası Değerleri (adet)**

ELEKTRİK SÜPÜRGESİ	ÜRETİM	İTHALAT	İÇ SATIŞ	İHRACAT
1991	312,336	2,629	308,243	11,637
1992	338,583	1,500	323,883	2,179
1993	367,330	1,012	383,720	8,733
1994	248,871	14,913	269,400	4,766
1995	-	-	-	-

Kaynak: BESD

6.6. Isıtıcılar

1980'li yılların ikinci yarısına kadar iki markanın bulunduğu Türkiye'nin ısıtıcı pazarında 1985-1986 sonrası inşaat sektöründeki hızlı gelişme ile birlikte hızlı bir büyüme olmuş ve üreticilerin sayısı gittikçe artmıştır. (1)

Şu anda üretim yapan firmalar Arçelik, Demirdöküm, ECA, Simtel, Profilo, Baymak ve Auer'dir.

Bu üründe ülkemizde faaliyet gösteren ithal marka yoktur.

6.7. Küçük Ev Aletleri

1990'lı yıllar ile birlikte sektöre hemen hergün küçük ev aleti katılırken, bu pazarda en hızlı gelişim robot ve mikser türü aletlerde olmuştur. Bir dönem sadece ithal markaların hakimiyetinde olan bu pazara Koç Grubu el atarak, bir kısmını

(1) Vakıfbank, S.12

fason olarak da yaptırma, küçük ev aletlerinin hemen hemen tamamını ürün yelpazesine katmıştır.

İthal markalardan Moulinex, Bosch, Rowenta'nın pazardaki payı oldukça önemlidir.

TABLO:9

Isıtıcılar 1991-1995 Arası Değerleri (adet)

ISITICILAR	ÜRETİM	İTHALAT	İÇ SATIŞ	İHRACAT
1991	439,009	21,637	467,905	0
1992	315,295	34,515	527,401	901
1993	458,343	24,536	492,063	0
1994	208,281	12,843	216,859	411
1995	-	-	-	-

Kaynak: BESD

7. Türk Beyaz Eşya Sektöründe Dış Ticaret

7.1. İhracat

1980 öncesi Türkiye ekonomisini şekillendiren, yurtiçi üretim ve pazarlamayı ön plana alan ithal ikameci politikalar sektörü belirli bir gelişme trendine getirmiş ancak uluslararası ticarete rekabet edebilir düzeye ulaştıramamıştır. Bu nedenle sektöre damping niteliğinde verilen teşvikler beyaz eşya ürünlerine kaliteden çok ucuzluk avantajı getirmiştir denilebilir. Beyaz Eşya sektörü 24 Ocak 1980 Ekonomik istikrar tedbirlerinden sonra sürdürülen ihracat teşvik politikaları nedeni ile belli başlı ürünlerde ihracat açısından önemli

TABLO:10
Ürün Bazında Yıllara Göre İhracat Değişimi (adet)

İHRACAT	1991	1992	Değ.%	1993	Değ.%	1994	Değ.%	1995	Değ.%
Buzdolabı	160,394	281,898	75	396,801	40,7	468,068	17,9	603,452	28,9
Çamaşır Makinası	2,820	3,842	36,2	4,639	20,7	7,236	55,9	31,607	336,8
Bulaşık Makinası	128	145	13,2	98	(32,4)	99	1,02	808	716,1
Fırın	368,411	518,560	40,7	702,651	35,5	522,888	(25,5)	613,361	17,3
Elektrik Süpürgesi	11,637	2,179	(81,2)	8,733	300,7	4,766	(45,4)	-	-
Isıtıcılar	0	901	-	0	-	411	-	-	-

Kaynak: BESD

seviyelere gelinmiştir. Firmalar, iç piyasanın yanısıra daha yüksek ihracat rakamlarını hedeflemeye başlamışlardır. (1)

1980 yılından itibaren başlayan ve giderek artan beyaz eşya ihracatı 1990 yılında oldukça iyi bir ivme kazanmış ve bu yıl beyaz eşya üreten firmalar için hamle yılı olmuştur. Buna sebep olarak, 1990 yılında iki Almanya'nın birleşmesi, Doğu Avrupa ülkelerinin rejimlerinin yıkılması ve ülke halklarının beyaz eşya ürünlerine sahip olmak isteği sonucu artan talebin bir kısmının Türkiye'den temin edilmiş olması gösterilebilir. Tablo 10 'da diğer yıllarında ihracat verileri görülmektedir.

İhracatta son yıllarda meydana gelen artışın ,1994 yılında iç talepte oluşan gerileme, döviz kurlarının enflasyon üzerinde seyretmesi ve ihracatı özendirici seviyelere ulaşması, teknoloji, üretim ölçeği, ürün çeşitleri ve ürün kalitesinin uluslararası standartlara ulaşması etkenleri sonucu meydana geldiği söylenebilir.

Bu sektörde ihraç yapılan ülkeler toplam ihracatın yarıya yakın bölümünün ihraç pazarı olan AB ülkeleri, Amerika, Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkeleridir.

İhraç potansiyeli en yüksek olan ürün 10 sayılı tabloda da görüldüğü gibi buzdolabıdır. Çamaşır makinası ve elektrik süpürgesi ihracı, üretimlerin iç piyasaya dönük oluşu ve kalitelerin dış piyasa ile rekabet edebilecek düzeyde olmaması sebepleri ile biraz düşüktür.

Yıldan yıla daha değişik bir görünüm sergilemekte olan buzdolabı, çamaşır makinası, bulaşık makinası daha çok İslam ülkeleri ve Doğu Avrupa ülkelerine ihraç edilirken, elektrik süpürgesi, elektrikli fırınlar ve ısıtıcılar Avrupa ülkelerine satılmaktadır. Avrupa ülkelerine yapılan ihracatın artmasının en büyük sebeplerinden birini bu ülkelerin uzakdoğu mallarına karşı uyguladıkları anti-damping yasaları oluşturmaktadır.

7.2. İthalat

Dış ticaret hacmi sürekli gelişmekte olan beyaz eşya sektörünün ithalat hacminde seneler itibarı ile artış meydana gelmektedir. Talebin önemli bir kısmının

(1) İzmir Ticaret Odası, S.36

TABLO:11

Ürün Bazında Yıllara Göre İthalat Değişimi (adet)

İTHALAT	1991	1992	Değ.%	1993	Değ.%	1994	Değ.%	1995	Değ.%
Buzdolabı	9,374	3,281	-65	83,619	2448,6	32,924	18	26,236	(20,3)
Çamaşır Makinası	6,574	2,920	(55,6)	7,059	141,7	8,241	56	184	(97,8)
Bulaşık Makinası	38,742	15,267	(60,6)	3650	(76,1)	1018	1	1198	17,7
Fırın	2,790	61,267	2095,9	2,373	(96,1)	2,381	(25,6)	2,239	-6
Elektrik Süpürgesi	2,629	1,500	(42,9)	1,012	(32,5)	14,913	(45,4)	-	-
Isıtıcılar	21,637	34,515	59,5	24,536	(28,9)	12,843	(47,7)	-	-

Kaynak: BESD

yerli üretim ile karşılanması sebebi ile resmi ithalat toplam arz içinde önemli bir yer tutmaktadır.

İthalat gelişim tablosunda (Tablo 11) da görüldüğü gibi 1989 yılı sonrası gümrük vergilerinin göreceli olarak aşağıya çekilmesi ve yeni modellerin ortaya çıkması ile artış olmuştur. Artışta Free-shoplar ve vergi avantajı sağlayan satışlarda rol oynamıştır.

8. Gümrük Birliği Açısından Beyaz Eşya Sektörü

Avrupa Topluluğu ile imzalanmış olan uyum anlaşmaları gereği her yıl gümrük vergisi oranlarının düşürülmesi ile, sektörde hali hazırda bir ithalat patlaması yaşanırken, Gümrük Birliğinin hayata geçirilmesi ile birlikte ithal beyaz eşyaya uygulanan gümrük vergi ve fonların kaldırılması sonucu meydana gelecek ithal ürünlerdeki %30'luk fiyat düşüşünün etkisi ile Avrupa'lı ve yerli üreticiler arasında rekabet gittikçe artma yolunda ivme kazanacaktır.

Avrupa pazarında bu sektörde yaşanan durgunluk sebebi ile, Gümrük ve fon engellerinin kaldırılması sayesinde, Avrupalı firmalar kendi pazarlarının altında biri büyüklüğündeki Türk pazarına yönelerek ucuz fiyat ile tüketicilerimizde yaratmış oldukları imaj avantajlarını kullanarak sektörümüze sorunlu dönemler yaşatmaları muhtemeldir. Oluşacak söz konusu rekabetin ürün fiyatlarında ciddi bir düşüş yerine, daha çok kalite, vadeli satış ve satış sonrası hizmetleri yoğunlaştırarak devam ettirilmesi beklenmektedir.

Genel olarak Gümrük Birliği'ne hazır olduğu düşünülen sektörümüzde, GB vasıtası ile disiplin sağlanmış olacak ve maliyet, verimlilik , kalite ve istikrar gibi konularda gelişmeler beklenecektir. Sonuç olarak tüketicilere daha çeşitli ve her yönden gelişmiş ürünlerin sunulması sağlanabilecektir.

Bu noktadan hareketle, zaten son yıllarda yerli üreticilerin ürün kalitesini arttırmaya yönelik çalışmalar daha fazla önem vermeleri ve AR-GE faaliyetleri sonucu yerli teknoloji ve tasarımlar ile üretilmiş olan yan ürünler pazara sunulmuştur. Bu çalışmalar artan oranda devam edecektir.

Avrupa Birliği'ne Türkiye'den ihraç edilen Beyaz EŞya rnlerinde daha önce yapılan ticari anlaşmalar gereği AT tarafından herhangi bir gümrük vergisi uygulanmadığından, Gümrük Birliği ihracat konusunda bir avantaj getirmeyecektir.

Gümrük Birliği ile yerli üreticiler çok ciddi boyutlarda olmasa bile bir miktar pazar kaybı olacak, pazar payları da global seviyelere ulaŐacaktır.

9. Beyaz EŞya Sektörünün Sorunları

-Beyaz eşyanın lüks tüketim malları kapsamında değerlendirilmesi ve KDV'nin yüksek tutulması: Yıllardır gündemde olan ve henüz bir sonuca ulaŐtırılanmamıŐ bir sorun olan Beyaz EŞyanın Lüks Tüketim Malları kapsamında değerlendirilmesi ürünlerin en yüksek oran olan %23 KDV'ye tabi olması sonucunu doğurmaktadır. (1)

Üreticiler tarafından ödenen yüksek %23'lk KDV oranı yanında %8 bandrol ve ithal parçalar için ödenen gümrük vergileri, ürünün üreticiye başlangıç maliyetini dolayısı ile tüketici fiyatını ikiye katlayarak, ürünün satılınamama ihtimalini arttırırken, üreticilerin finansman kapasitelerini yarıya indirmektedir. (2)

Bu olumsuzluğun, sektörün iç pazar desteğinin kaybedilmesine yol açma olasılığının ortadan kaldırılması için, Almanya 'da %15, İngiltere'de %17.5, İtalya 'da %19 olarak uygulanan K.D.V. oranının Türkiye'de de makul seviyelere çekilmesi üreticilerin devletten beklentisi konumunu almıştır. Ekonomisi Türkiye'ye yakın olan Portekiz'in %16'lık bir oran uygulamasına rağmen, Türkiye'deki %23'lk oran hem üreticiler hem de tüketiciler bakımından lüks olmaktadır. (3)

-Gümrük hattı dışı satış mağazaları : Dövizin yurtdışında kalmasını nleme amacı güden bu mağazalardan gerçek hak ve döviz sahibi kişilerin yerine bu iÇin ticaretini meslek edinmiŐ kişiler yararlanmaktadır.

Bu durumdan hem kamu, hem özel sektör hem de tüketici olumsuz

(1) İzmir Ticaret Odası, S.40

(2) Dünya, 21.06.1994

(3) Koç Holding, **Beyaz EŞya Sektörüne Genel Bir Bakış**, 1994

etkilenmektedir. Her türlü vergi denetiminden muaf olan satışlar, kamu açısından vergi kaybı, özel sektör açısından malların ucuz satılarak yerli üretim ile haksız rekabet, tüketici açısından satış sonrası hizmet problemlerini doğurmaktadırlar.

Batı ülkelerinde benzeri bulunmayan bu uygulamanın devlet tarafından durdurulmasının beklenmesi doğaldır. (1)

-Spot piyasalar: Bayilere göre oldukça düşük fiyatla mal satan spot piyasalar, haksız rekabet yanında, faturasız mal satışı sebebi ile vergi kaybına da yol açabilmektedir.

-İthalat ve ihracat sorunları : Türk Beyaz Eşya Sektörünün dış pazarlarda rekabet gücü yeterli düzeye ulaşmasına rağmen karşılaştığı ithalat ve ihracat sorunları arasında;

- Türk markaların dış pazarlarda yeterince tanınmaması,
- Son yıllarda batı Avrupa pazarlarında yaşanan durgunluk sonucu talep ve perakende fiyat seviyelerinde meydana gelen düşme,
- Yerli üreticilerin ihracat yaptıkları her Avrupa birliği ülkesinden kalite belgesi alma, ürünleri onaylatma zorunluluğu sonucu zaman ve maliyette oluşan kayıp, gösterilebilir.

10. Türk Beyaz Eşya Sektörünün Avantajları ve Dezavantajları

10.1. Türkiye Beyaz Eşya Sektöründe Son Yıllara Kadar Koruduğu Avantajları

- Avrupa çizgisinde ürün çeşitleri
- Modern üretim teknolojisi
- Yüksek entegrasyon ve katma değer

(1) Müjde Oktay, **Gümrük Birliği ve Türkiye**, İstanbul, 1994, S.16

- Ekonomik ölçekli üretim kapasiteleri
- Sağlıklı iç pazar
- Yaygın dağıtım satış ve servis örgütü
- Tüketici danışma servisi ve tatminkar servis oranı
- Stratejik coğrafi konum

10.2. Türk Beyaz Eşya Sektörünün Dezavantajları

- Malzeme, enerji ve benzeri girdi maliyetlerinin yüksekliği
- Finansman maliyetinin dolar bazında aşırı yüksekliği
- Yüksek vergi oranları
- Yatırım amortisman yükü fazlalığı
- Yatırım & Ar-ge teşviklerinin azaltılması
- Kaçakçılık & Anti-damping önlemlerinin yetersizliği
- İhracatta mevzuatın ağır işlemesi
- Avrupa Topluluğu'na karşı fon ile gümrük dışı dolaylı korumanın mütekabiliyetinin olmaması
- Avrupa Birliği'ne göre daha ağır şartlar içeren yeni mevzuat

Sektör dışı kaynaklı olan bu dezavantajlar; sağlıksız ekonomik koşullar, bürokrasi ve ülke imajı gibi etkenlerden kaynaklanmaktadır. Yukarıdaki faktörler gözönüne alındığında beyaz eşya sektörünün kendi kontrolü altındaki unsurlarda rekabete hazır olduğu, kontrolü dışındaki şartların uygunsuzluğunun giderilerek rekabete hazır hale getirilmesi gerektiği görülmektedir. Alınacak gerekli tedbirler gümrük birliği içinde beyaz eşya sektörünü olumsuz etkilemeyecektir. (1)

11. Gümrük Birliği Aşamasında Beyaz Eşya Sektörü İçin Alınması Gerekli Önlemler

- TSE'nin önemli bir kuruluş olduğu Türkiye'de standartlar zorunlu hale

(1) Koç Holding, S.3

getirilmeli, Avrupa Birliği'nin ithalatında uyguladığı kuralların aynısı Türkiye'nin Avrupa'dan yapacağı ihracatta uygulanarak, Türk Standartlarının kredibilitesi kabul edilmelidir.

-Mevcut teŖvikler devam etmeli, AB'nde olduğu gibi AR-GE, İstihdam ve çevre konularında yeni teŖvikler oluŖturulmalıdır.

-Gümrük hattı dıŖı mağazalar kaldırılmalıdır.

-İhtisas gümrükleri uygulamasının yaygınlaŖtırılmalıdır.

-KDV oranının lüks tüketimden çıkarılıp normal tarifeye indirilmesi gerekmektedir.

-Tropik ortam ve düşük voltaj gibi koŖullar TSE standartları kapsamına girmelidir.

-İhracat teŖviklerinde bürokrasinin azaltılması ve ödemelerin hızlandırılması gerekmektedir.

-Yan sanayi Ŗirketlerine AB 'nin uyguladığı Ŗekilde gerekli TeŖvik ve destek sağlanmalıdır.

-TeŖviklerin gerçeleŖtirilmesinin çabuklaŖtırılması gerekmektedir.

-Yatırımlarda peŖin KDV kaldırılmalıdır.

-Enerji tasarrufu ve çevreye duyarlı mamul üretimi için teŖvikler verilmelidir.

-Kitlenin sağladığı ana hammadde ve enerji fiyatlarının Avrupa Birliği seviyesine çekilmesi gerekmektedir.

-Yeni oluŖturulan mevzuatta, Avrupa Birliği'nde olduğu gibi serbest piyasa ekonomisi Ŗartlarını bozmayacak Ŗekilde tebliğ, yönetmelik ve tüzükler vasıtası ile içinde bulunduğumuz Ŗartlara uygun gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

-Tüketici koruma kanun tasarısı derhal yürürlüğe konmalıdır.

-Finansman ve kredi maliyetlerinin makul ölçülere çekilebileceği ekonomik tedbirler alınmalıdır.

-Siyasi ve ekonomik istikrar mutlaka sağlanmalıdır.

SONUÇ

Gümrük Birliği süreci ile, Türkiye'nin farklı sektörlerinde Avrupa Birliği üreticileri ile yaşayacağı rekabet, siyasi ve hukuki alanlarda yeni bir dönemi başlatmıştır. 1 Ocak 1996 tarihine kadar süren bu dönem, Türkiye'nin pazarlık gücü ile ilgili olarak, mevzuat uyumu çerçevesinde, sadece Gümrük Birliği için bir düzenleme değil, iç ve dış ekonomik mevzuatın çağa ayak uydurmasına yönelik çalışmaların sonuçlandırılmasına gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

Türkiye bu süreç içinde, yükümlülüklerini yerine getirirken, Avrupa Birliği'nin de yerine getirmesi gereken yükümlülükler, önceki üyeliklerden farklı olarak Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olmadan Gümrük Birliği'ne girmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Daha önce üye olan ülkeler Avrupa Topluluğu'na tam üye olduktan sonra geçiş dönemi içinde elde ettikleri belirli yardımlar neticesinde ekonomilerinde ortaya çıkması olası sorunları bir ölçüde gidererek ve Avrupa Birliği organlarında sahip oldukları söz ve oy hakkı ile kendi çıkarlarına aykırı kararları engelleyerek Gümrük Birliği'ni oluşturmuşlardır. Avrupa Birliği ile Türkiye arasında sağlıklı bir gümrük birliğinin oluşabilmesi için, mali yardımların işlerlik kazanması, ülkemizin konu ile ilgili, Avrupa Birliği karar alma mekanizmalarında karşılıklı görüşmelerle saptanacak bir formül çerçevesinde yer alması gerekmektedir. Aksi takdirde, Avrupa Topluluğu ile bütünleşmenin bir basamağı olmaktan çok sadece gümrük vergilerinin indirimini kapsayan bir anlaşma olarak kalacaktır. Gümrük Birliği 'nden tam olarak yararlanabilmek bir ölçüde de Türkiye'nin mevcut istikrarsızlıkları gidererek makro dengeleri sağlmasına bağlıdır.

Ancak, Avrupa Parlamentosu'nda kabul edilerek yürürlüğe giren Gümrük Birliği sürecinde, Türkiye'nin yüksek alım gücüne sahip bir pazar ile bütünleşmesi ve tarife dışı engellerin kalkması ile ülke menfaatleri doğrultusunda yapılacak verimli ve etkin çalışmalar sonucu ihracatta artış ve ülke ekonomisinde belirgin gelişmeler sağlanacaktır. İşlerlik kazanmaya başlayan Gümrük Birliği süreci ile, Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği dışındaki ülkelere Türkiye'ye sermaye akışı

hızlanacak, sektörde uluslararası firmalar çoğalacak ve dolayısıyla istihdam sorununun çözümünde ve ihracat artışında önemli adımlar atılacaktır.

Avrupa Birliği ile uyumlu hale getirilen mevzuat ile, Ekonomimiz disiplin altına alınarak tüketici daha iyi korunacak, ucuz ancak kaliteli mal üretimi, rekabet şartları doğrultusunda önem kazanarak, kartelleşmenin önüne geçilebilecektir. Tüm bu fırsatların yanısıra, ortaklık anlaşmasında yer alan mali yardımların da elde edilmesi kalkınma çabalarını hızlandırıcı rol oynayacaktır.

Günümüzde Türk İmalat Sanayi Sektörü iç ve dış pazarlarda karşı karşıya bulunduğu rekabet ve üretimdeki mevcut sorunları ile faaliyet göstermektedir. Bu durumda, sektörel planlama ve değişimler, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin, büyük işletmelerle bütünleştirilmesi, desteklenmesi ve kaliteli ürün sunmaya teşvik edilmesine yönelik olmalıdır. Türk İmalat Sanayinin temel taşı olan bu işletmeler günümüzde ve gelecekte verimliliği arttırmaya yönelik çalışmalarda bulunarak, Gümrük Birliği sürecinde etkin olmayı hedeflemelidirler.

Gümrük Birliği ile birlikte, Türk İmalat Sanayi ve Beyaz Eşya Sektörü üzerinde yaptığımız araştırmaya bağlı olarak, sektörün gümrüksüz satış mağazalarının ve Doğubank gibi ithal ürünleri ile haksız rekabete sebep olan satış kanallarının halen mevcudiyeti, beyaz eşya ürünlerine uygulanan KDV oranının lüks tüketim malarına uygulanan yüksek oran (% 23) ile aynı olması gibi ciddi sorunlar ile karşı karşıya bulunduğu ortaya çıkmaktadır.

Hedefi bir ölçüde Avrupa Birliği ile bütünleşmek olan Gümrük Birliği basamağında, kalkan gümrük vergileri ve resimleri nedeniyle satış fiyatlarında yaklaşık %30-50 arasında oluşacak düşüş avantajı ile ithal ürünler, rekabet açısından sektörümüzü oldukça büyük bir sorunla karşı karşıya bırakacaktır. Yerli sanayinin ithal etmekte olduğu hammadde ve ara mallarının gümrük vergileri sıfır olsa da finansman giderlerinin en önemli maliyet kalemi olması sebebi ile yerli üreticilere yabancı rakipleri ile aynı seviyede kaynak ve kredi şartı sağlanması ve üreticilerin AB standartlarına uygun üretim için teknolojilerini yenilemeleri, alınması gerekli önlemlerin başında gelmektedir.

Alınması gerekli önlemler ile oluşturulacak sağlıklı bir Gümrük Birliği Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin tam üyesi olma yolunda vermiş olduğu kararın gerçekleştirilmesi yönünde atılmış büyük bir adım olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKSOY, Murat Uğur : "Türkiye'nin Gümrük Birliği Sürecine Avrupa'dan Bakış" ;
Panel (Swissotel), İstanbul, 17 Mart 1995
- ARSLAN, Ayfer : "Beyaz Eşyacılar K.D.V. İndirimi İstediler." ; Dünya, 21/06/1994
- AYANOĞLU, Kamil : **Sanayi Ürünlerinde Gümrük Birliği ve Avrupa Topluluğu Sanayi Politikası** ; DPT Yayınları, Ankara, Ocak 1988
- BAROMETRE, 27 Kasım 1994
- BERK, Murat : **Avrupa Topluluğu ve Türkiye Gümrük Birliği Raporu** ; Avrupa Topluluğu Danışma Merkezi, İstanbul, Ekim 1993
- CAPİTAL, Nisan1995
- CEYHAN, Haluk : **İşletmeler Yönünden Türkiye-Avrupa Birliği-Gümrük Birliği**,
İstanbul, 1994
- ÇAKMAKÇI, Banu Gülsever : **Dayanıklı Tüketim Malları Sektöründe Gelişmeler ve Beklentiler** ; Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. Yayını, İstanbul, Mayıs 1993
- DÜNYA, 16 Kasım 1994
- ERKAN Canan : "Ulusal Rekabet Üstünlüklerinin Belirleyenleri", Manisa, 1995
- FINANS DÜNYASI, 1993

- GÜNUĞUR, Haluk : “Avrupa Topluluğu’na Giden Yol ; Gümrük Birliği” ; Finans Dünyası, 1993
- HÜRRİYET, 19 Ocak 1995
- İKV : **Türkiye-AT 36. Ortaklık Konseyi Toplantısı (6 Mart 1995)**, İstanbul, Mart 1995
- İKV : **Gümrük Birliği’nin Türk Ekonomisine Etkileri**, İstanbul, Nisan 1994
- İKV : **Avrupa Birliği’nde İşletmelere Uygulanan Rekabet Kuralları**, İstanbul, Kasım 1995
- İKV : **Firma Düzeyinde Karar Alıcılar İçin Gümrük Birliği Testi**, İstanbul, 1995
- İKV Dergisi, Kasım-Aralık 1995
- İSO : **Gümrük Birliği’nin İmalat Sanayi Sektörü Üzerindeki Etkileri ve Bu Sektörün Rekabet Gücü**, İstanbul, Şubat 1995
- İSO : “AT Tek Pazarının Üye Olmayan Ülkeler Üzerindeki Etkileri ; Türk Sanayi ve 1991 Avrupa Tek Pazarı” ; Marmara Üniv. Avrupa Topluluğu Enstitüsü Eğitim Semineri, 27-31 Mayıs 1991
- İTO : **Gümrük Birliği’nin Ekonomik Boyutları ve Malların Serbest Dolaşımı**, İstanbul, 1995
- İTO : **Beyaz Eşya Sektörü**, İzmir, 1995
- İTO, Dış Ticaret Bülteni, Aralık 1992

- İYİBOZKURT, Erol : **Türkiye-Avrupa Topluluğu, Gümrük Birliği**, Bursa, 1994
- KARLUK, Rıdvan : **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Eskişehir, 1995
- KILINÇ, Uğur : **Türkiye-Avrupa Topluluğu İlişkileri** ; TOBB Yayınları, Ankara, 1990
- Koç Holding : “Beyaz Eşya Sektörüne Genel Bir Bakış”, İstanbul, 1994
- Koç Holding : “Gümrük Birliği ve Beyaz Eşya Sektörü”, İstanbul, 15 Aralık 1994
- MANİSALI, Erol : **Gümrük Birliği'nin Siyasal ve Ekonomik Bedeli**, İstanbul, 1995
- OKTAY, Müjde : **Gümrük Birliği ve Türkiye** ; İSO Yayınları, İstanbul, Aralık 1994
- ÖNDER, Ergün : “Beyaz Eşya Sektöründe CE Markası ile İlgili Görüşler”, Koç Holding, 12 Aralık 1994
- PEKCAN, Erdoğan : **Avrupa Topluluğu ve Gümrük Birliği'ne Türkiye'nin Uyumu ve Sorunları** ; İSO Yayınları, İstanbul, 1994
- SAYINER, İsmet : **Gümrük Birliği'nde Kalite Yönetimi-İSO 9000**, İstanbul 1995
- TBMM Enformasyon Merkezi Dergisi : **Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye ; İlk Adım : Gümrük Birliği**, Ankara, Mart 1995
- T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, **Avrupa Topluluğu ve Türkiye**, Ankara, 1993

-TİSK : **Türkiye'nin Rekabet Gücü**, İstanbul, 1995

-TUNCER, Selahattin : "Avrupa Topluluğu- Türkiye" ; Dünya, 16.09.1993

-TÜGİAD : **2000'Lİ Yıllara Doğru Türkiye'nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar ; Avrupa Birliği ve Gümrük Birliği**, İstanbul, Ekim 1994

-TÜSİAD : "Avrupa Topluluğu ve Türkiye'nin Tam Üyeliği Sorunu", İstanbul, 10 Nisan 1987

-Vakıfbank : "Beyaz Eşya Sektörü", Sektör İncelemesi, Ankara, 1994

